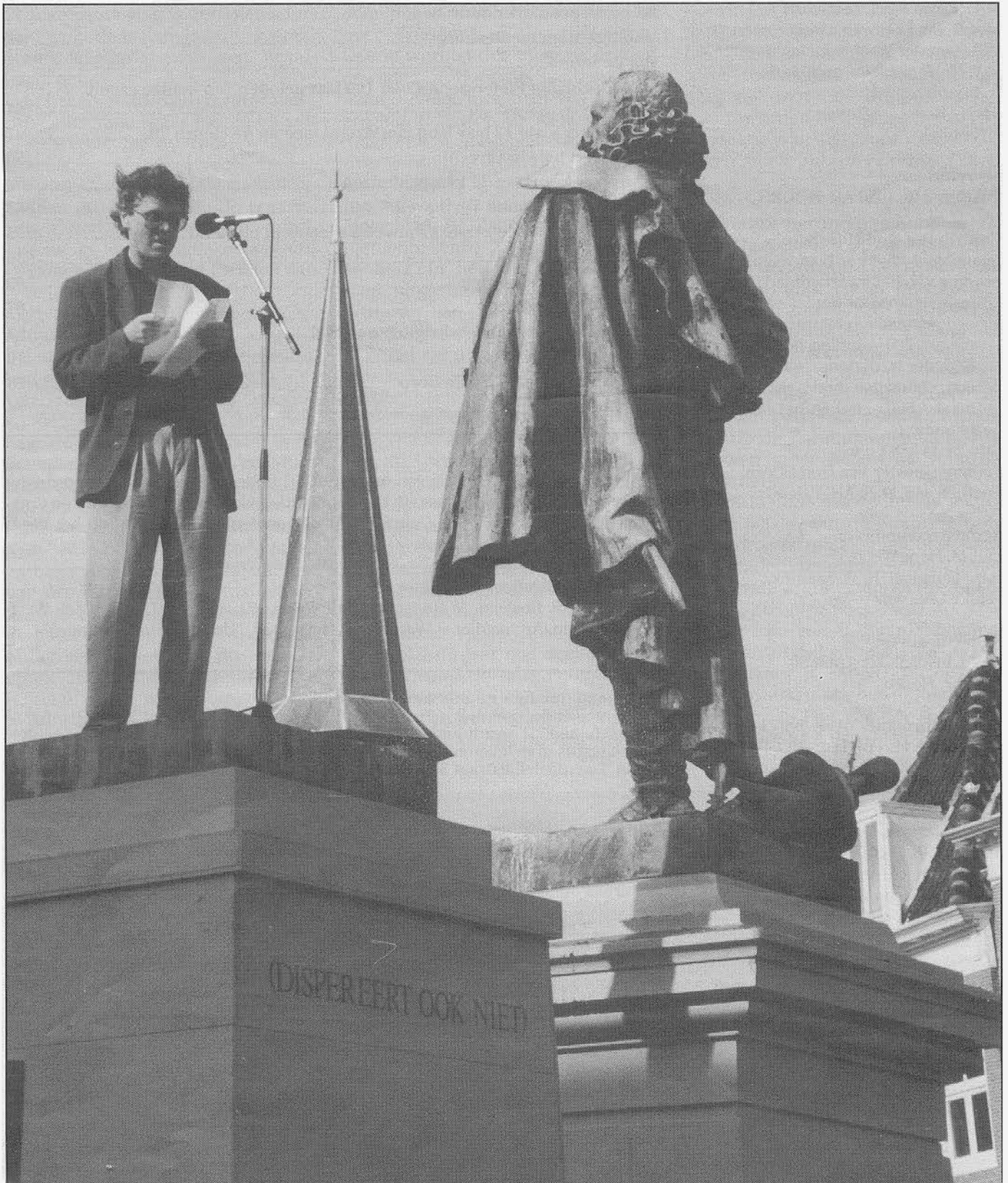

OUD HOORN

KWARTAALBLAD VAN DE VERENIGING OUD HOORN

15e jaargang nr. 2, 15 juni 1993

In dit nummer:

- Standbeeld J.P. Coen 100 jaar geleden onthuld
- Hoorn-huis in Utrecht
- De eerste vrouwelijke lector in ons land was een Hoornse
- Hoornse schilders in de 17e eeuw

COLOFON:

Kwartaalblad van de Vereniging Oud Hoorn.

Losse nummers, voorzover voorradig verkrijgbaar tegen betaling van f 5,— per stuk voor leden en f 7,50 voor niet-leden bij het verspreidingsadres.

Bestuur:

J. M. Baltus, voorzitter
A. de Graaf, vice-voorzitter
A. G. F. van Weel, secretaris
Mw. P. van Leeuwen, tweede secretaris
W. L. van der Waal, penningmeester
L. P. M. Hoogeveen, archivaris
A. Boezaard,
mw. L. Rensema-Brevet
J. Rietvink

Secretariaat:

Postbus 346, 1620 AH HOORN

Contributie Oud Hoorn:

minimaal f 25,— per jaar, inclusief toezending van het kwartaalblad.

Lidmaatschap voor het leven door:

- een éénmalige bijdrage van minimaal f 700,—, indien het lid 45 jaar of ouder is, of door:
- een éénmalige bijdrage van minimaal f 500,—, indien het lid 55 jaar of ouder is.

Giro 21 44 888 t.n.v.

Penningmeester Ver. Oud Hoorn,
Postbus 346, 1620 AH HOORN

Redactiecommissie:

L. P. M. Hoogeveen,
H. A. Lansdaal, H. W. Saaltink,
Femke Uiterwijk

Redactie-adres:

H.A. Lansdaal, Eikstraat 30,
1623 LT Hoorn

Voor informatie over het kwartaalblad en de vereniging:

F. Uiterwijk, Grote Oost 98
1621 BZ HOORN, tel. 02290 - 1 02 20

Ereleden:

Mr. Dr. B. Canneman,
oud-burgemeester †
J. L. N. Dijkstra oud-redactielid †
H. Krijgsman, oud-bestuurslid †
C. Koppers, oud-administrateur †
D. Breebaart, oud-voorzitter
Stichting Stadsherstel Hoorn
Drs. H. M. van den Berg, kunsthistorica

Copyright:

Gehele of gedeeltelijke overname van teksten en/of illustraties uit dit blad is alleen toegestaan na toestemming van de auteur of de redactie van Oud Hoorn.

Drukker van dit blad:

Drukkerij West-Friesland/Edecea BV,
Protonweg 32, Hoorn
Postbus 7, 1620 AA Hoorn

Oud Hoorn

Opgericht 7 juni 1917.

Artikel 2 der statuten, goedgekeurd door de algemene ledenvergadering van 25 november 1989 en vastgesteld bij notariële akte van 12 februari 1990: "De vereniging stelt zich ten doel het behouden van de schoonheid en het in herinnering houden van het verleden van de stad Hoorn, een en ander in de ruimste zin".

INHOUD

Bestuursmededelingen	39
Verslag voorjaarsledenvergadering	40
De rampspoed over oude steden	42
Manifest Monumentenzorg	43
Van de lezers	43
Standbeeld Jan Pieterszoon Coen 100 jaar geleden "op heilige grond" onthuld	44
Nel de Beer viste 12 jaar lang met Arend mee op de Hoorn 20	47
Een Hoorn-huis in Utrecht	50
De Appelhaven met de kaaspakhuizen	52
De historie van pand Turfhaven 8	53
Marie Elise Loke de eerste vrouwelijke lector in ons land	55
De portretschilders	56
Schepen op gevelstenen	60
Kent u Hoorn ook zo?	62
Stadsbeeld-restauraties-wijzigingen-verval	64
Men vraagt ons	70
Sint-Pietershof en 't Rooie Dorp	73
Hoe Hoorn veranderde	76

Bij de omslagfoto:

Wethouder Jaap Schaper als een moderne J. P. Coen in diens schaduw op de Rode Steen. Bij de opening van café Het Zandblad dankte de voorzitter van de Commissie Onderwijs, Kunst en Cultuur voor de aanbieding "Spotlicht" op het Westfries Museum.

Foto's en illustraties:

J.M. Baltus, P. Dorleijn, N. Rooseboom de Vries, W.L. v.d. Waal, G. v.d. Zel, Westfries Museum, Archiefdienst Westfriesse Gemeenten, "Hoornse Herinneringen"

Volgend nummer en inleverdatum kopij:

Het volgende nummer (15e jaargang nr. 3) zal omstreeks 15 september verschijnen. U wordt verzocht eventuele kopij voor dit nummer uiterlijk 3 augustus in te leveren bij het redactie-adres:
H.A. Lansdaal, Eikstraat 30, 1623 LT Hoorn.

Westfries Museum:

Rode Steen 1, Hoorn (tel. 1 55 97). Geopend: het gehele jaar, maandag t/m vrijdag van 11.00-17.00 uur. zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur.
Bureau: Achterom 2-4, 1621 KV Hoorn.

Archiefdienst Westfriesse Gemeenten:

Het streekarchief is gevestigd in het Stadhuis van Hoorn, Nieuwe Steen 1 tel. 02290 - 5 22 00. Postadres: Archiefdienst Westfriesse Gemeenten, Postbus 603, 1620 AR HOORN
De studiezaal is geopend van maandag t/m vrijdag van 9.00-17.00 uur. Avondopenstelling m.i.v. september 1993 elke tweede en vierde maandag van de maand van 19.00-22.00 uur, behalve in juli en augustus.
Tussen 12.30 en 13.30 en ná 16.45 uur kunnen geen stukken meer worden aangevraagd.
Door het archief verricht onderzoek f 17,00 per half uur; fotokopieën f 0,90. Eigen onderzoek op de studiezaal en het lenen van boeken uit de bibliotheek (niet alles wordt uitgeleend) is gratis.

Voorjaarsledenvergadering van 20 april 1993

Het verslag hiervan kunt u elders in dit blad aan aantreffen.

Over de wenselijkheid om meer schriftelijk verslag te doen vanuit de commissies en instellingen waarin onze vereniging is vertegenwoordigd, is in de laatste bestuursvergadering langdurig gesproken. Besloten is om:

1. in het Kwartaalblad de informatie uit die commissies e.d. te blijven verwerken in de rubriek *Stadsbeeld*;
2. in het *Jaarverslag* iets nadrukkelijker stil te staan bij de ervaringen van onze vertegenwoordigers en hun specifieke taak (zij dienen daarvoor zelf de tekst aan te leveren).

Avondlezingen

De vier Avondlezingen (een initiatief van bestuurslid Pim van der Waal) zijn druk bezocht. Gelukkig konden we enkele keren uitwijken naar de theaterzaal van *Hiaat* in de benedenruimte van het VOC-Pakhuis. De eerste avond spraken Giel van der Zel en Bas Baltus over het Havenkwartier, vervolgens behandelde Arie Boezaard de Rode Steen en omgeving, daarna vertelden Pim van der Waal en Bas Baltus over zeven eeuwen stadsgeschiedenis aan de hand van een nieuwe diaprojectie en tot slot van dit seizoen sprak bestuurslid en architect Jan Rietvink over nieuwbouw in een historische omgeving. De grote belangstelling is voor het bestuur een duidelijk signaal na de zomervakantie door te gaan met deze lezingen, wellicht in een iets andere opzet.

Zomeravondwandelingen

Tijdens een ingelaste gidsenvergadering op 14 april zijn de taken qua organisatie en publiciteit doorgenomen. Harm Stumpel nam afscheid als coördinator en ontving als dank voor zijn vele werk een envelop met inhoud t.g.v. de vereniging *Het Carillon* waarvan Harm tegelijk stut en motor is. Annie Pieterse verzorgt dit seizoen verder de organisatie en onderhoudt de contacten met het bestuur. Marleen Weel heeft de afdeling publiciteit overgenomen van Bas Baltus en verschaft schriftelijke informatie aan de gidsen. Ook Joke Admiraal (aanvragen voor specifieke wandelingen) en Piet Aartsen (voorzitter gidsenvergadering) zullen deeltaken vervullen.

Publicaties

Tot zeer veler vreugde kan dit jaar de boekenplank met literatuur over het historische Hoorn flink aangevuld worden.

Zo verscheen onlangs een standaardwerk in de serie *Huizen in Nederland*, namelijk het eerste deel over Friesland en Noord-Holland. Daarin worden tientallen bladzijden gewijd aan Hoornse panden, met name de eigendommen van de vereniging *Hendrick de Keyser* alhier. Maar ook in het algemene gedeelte over woonhuisonderzoek door de eeuwen heen komt Hoorn veelvuldig ter sprake. Schrijvers zijn: R. Meischke, H. Zantkuijl (in Hoorn niet onbekend), W. Raue en P. Rosenberg. In het ten geleide wordt dank uitgesproken voor de hulp en adviezen van o.a. ons bestuurslid Arie Boezaard. In het volgend Kwartaalblad zal dit boek uitgebreid besproken worden.

Verder heeft een ieder deel 1 en deel 2 van de nieuwe *Bouwhistorische Reeks Hoorn* kunnen aanschaffen, te weten: *Sint-Pietershof te Hoorn* van C. Bosch-Aarnoudse, en *'t Rooie Dorp* van W.F. Jeeninga. Deze uitgaven zijn nog te verkrijgen bij bestuursleden van de Stichting Stadsherstel en Oud Hoorn en in de plaatselijke boekhandel. In dit blad zijn besprekingen over deze boeken opgenomen.

Dan volgt dit jaar nog deel 3 van de serie: *Twaalf Hoornse Poortjes*, ook van de hand van Wil Jeeninga. Hiervan is onze vereniging de uitgever (zie verslag Voorjaarsledenvergadering).

Gift makelaarskantoor

Op 23 april mochten de bestuursleden Baltus, De Graaf en Van der Waal een bedrag van duizend gulden in ontvangst ter gelegenheid van de opening van het nieuwe makelaarskantoor Van Overbeek te Hoorn. Dat makelaar Joop van Overbeek voorzitter is van de vereniging *Oud Edam* is natuurlijk een aangename toevalligheid. Dit mooie bedrag zal door ons bestuur aangewend worden ten gunste van de productie van het door ons uit te geven boek *Twaalf Hoornse Poortjes*.

Feestelijke heropening Koepelkerk

Onze hartelijke gelukwensen gaan uit naar de Stichting Koepelkerk die het (toch) voor elkaar heeft gekregen dat op zaterdag 15 mei de H.H. Cyriacus en Franciscuskerk aan het Grote Noord feestelijk kon worden heropend. Misschien mag hier vermeld worden dat Oud Hoorn in 1985 een geslaagde poging deed de kerk op de Rijksmonumentenlijst te plaatsen (zeer belangrijk voor de subsidieregelingen) en dat Oud Hoorn in 1986 een renteloze lening van f 6000,- aan de Stichting Koepelkerk verstrekke (inmiddels kwijt gescholden) teneinde de kosten van het eerste architectenplan te financieren. Zo helpen wij elkaar.

Op de foto ziet u de hoofdinspecteur van de rijksdienst voor monumentenzorg R. Apell, samen met stichtingsbestuursleden John Lamers en Jan Piet van der Knaap bij het aanbrenge van de gedenksteen t.g.v. de restauratie der kerk.

Tijdens de op 20 april 1993 gehouden voorjaarsvergadering waren aanwezig de bestuursleden Baltus (vz), Boezaard, De Graaf Hoogeveen, Van Leeuwen, Rietvink, Van der Waal, Van Weel en 85 leden/belangstellenden.

De voorzitter heette in zijn openingswoord speciaal stadsarchitect Karl Cvrcek uit het Tsjechische Příbamb welkom, alsook de voorzitter van de Stichting Hoorn-Příbamb, de heer Fons Mok, die na de pauze nader zal ingaan op het belang van de stedenband. De heer Cvrcek bezoekt twee weken West-Friesland in het kader van de stedenband Hoorn-Příbamb.

Bericht van verhindering is ontvangen van: bestuurslid mevr. Rensema, mevr. Bax, erelid mevr. Van den Berg, de provinciaal consulente mevr. Bossaers, mevr. Oost Indie-Carstens, mevr. Pijl-Van Zuuren, erelid de heer Breebaart en de heren Altorffer, Bolle, Brugman, Lamers, Stumpel, Van der Wal en Waterman.

Het verslag van de najaarsledenvergadering van 28 november 1992 wordt zonder op- of aanmerkingen goedgekeurd.

Mededelingen van het bestuur

Bij twee tot vreugde stemmende verbeteringen op het monumentale stadsfront moet even worden stil gestaan. Veel hulde aan onder meer de Stichting Koepelkerk: het is een indrukwekkende gebeurtenis van nationaal belang dat in onze tijd een zo markante en majestueuze kerk in het hartje van de binnenstad bewaard is gebleven en nota bene zijn liturgische functie heeft kunnen behouden. De ploeg van zo'n 100 vrijwilligers die nu de laatste hand legt aan de opknappbeurt van het kerkinterieur verdient onze grote waardering.

Ook veel lof aan de Stichting Stadsherstel en de gemeente Hoorn voor de voortvarende wijze waarop de restauratie van de Mariakapel is aangepakt. Hoorn staat wederom een groots monument met een mul-

tifunctionele bestemming te wachten.

Benieuwd en bevreesd is het bestuur over hoe de politiek zich zal uitspreken over de nota Toeristisch Recreatief Actieplan Hoorn (TRAK-rapport). Lang niet alle ideeën in het rapport zijn zegeningen voor de leefbaarheid van de binnenstadbewoners. Het bestuur zal scherp optellen en snel reageren als ontwikkelingen worden voorbereid die indruisen tegen het historisch karakter van Hoorn.

De organisatie van de zomeravondwandelingen verloopt voorspoedig. Coördinator Harm Stumpel moest om hem motiverende redenen zijn taak als gidsenleider neerleggen. Het bestuur heeft hem tijdens de laatste gidsenvergadering bedankt voor zijn vele werk. Hij ontving een bedrag van f 250,- voor de Vereniging Het Cariloon. De overige gidsen hebben in samenspraak met het bestuur de organisatie van dit wandelseizoen ter hand genomen.

Het bestuur dankt de Concertstichting Johan Messchaert voor de bijdrage in de verwervings- en restauratiekosten van het portret van de beroemde zanger. Het portret is te

bezoeken (op afspraak!) in het huis van de secretaris.

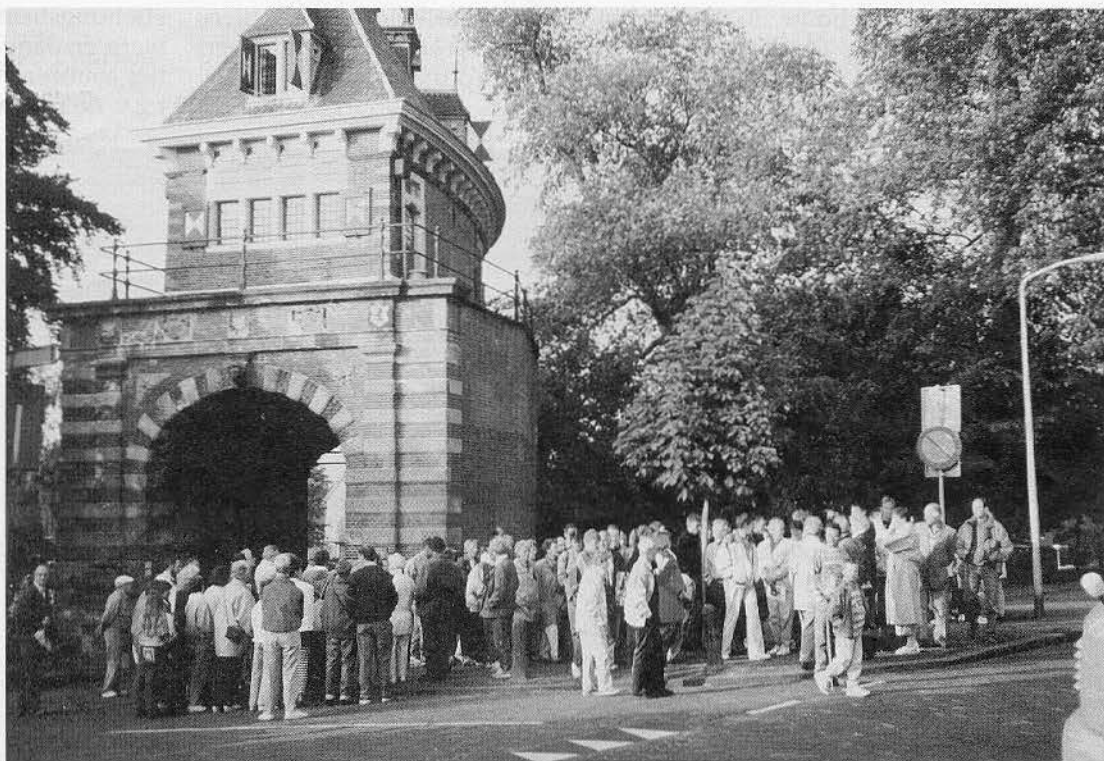
De oproep in het kwartaalblad voor nieuwe bestuursleden heeft tot nu toe drie reacties opgeleverd. Met de potentiële kandidaten zullen gesprekken worden gevoerd waarna besloten kan worden tot het bijwonen van bestuursvergaderingen. Het bestuur verwacht in de komende najaarsledenvergadering met een voordracht te komen.

Bestuurslid Boezaard meldt vervolgens dat er hard wordt gewerkt om de achterstand in te lopen, die in Hoorn bestaat op het gebied van publicaties over de (bouw)historische achtergrond van belangwekkende monumenten. Zo zullen binnen niet te lange tijd drie boekjes het daglicht zien: over het St. Pietershof, over de Veenenlaanhofjes en over de Poortjes. Alleen het laatstgenoemde boekje wordt uitgegeven door Oud Hoorn; dit als voorschot op de bespreking van agenda-punt 5.

Over de Mariakapel, het Waaggebouw en het Statenlogement kunnen in de toekomst ook publicaties tegemoet worden gezien.

De penningmeester heeft met de hoofdredacteur van het kwartaalblad in Utrecht de z.g. collectie-Altorffer in ontvangst genomen (ruim 2000 ansichtkaarten, gipschilderijen, puzzels).

Bij de rondvraag zeggen alle leden

Start Buitensingelwandeling op 14 mei.

Avondopenstelling Archiefdienst gewijzigd

In verband met veranderingen in de tijden waarop het Hoornse stadhuis is geopend, zal ook de avondopenstelling van de Archiefdienst Westfriese Gemeenten, die in dit stadhuis is gevestigd belangrijk worden gewijzigd. Met ingang van september 1993 kan men de Archiefdienst *iedere tweede en vierde maandagavond* van de maand bezoeken. Van dit schema wordt alleen in december 1993 afgeweken. Dan is de Archiefdienst Westfriese Gemeenten de *tweede en derde maandagavond* (13 en 20 december) geopend. De openingstijden blijven ongewijzigd, namelijk van 19.00-22.00 uur.

deze collectie te aanvaarden. Een aantal ingekleurde vergrotingen van Altorffers prenten liggen in de kerk ter bezichtiging.

De restauratie van Breed 12 verloopt voorspoedig. Eén huurder heeft de huur opgezegd en met de andere huurder zal overleg worden gevoerd over een noodzakelijke huurverhoging na het aanbrennen van brandwerende voorzieningen.

Alle leden stemmen daarna in met de verslaglegging over het kalenderjaar 1992.

Publicaties

Het door het bestuur voorgestelde bedrag van f 32.000,- is bestemd voor de aankoop van 500 boekjes over het Sint Pietershof (f 9.000,-), een uitgave van de gemeente Hoorn. Voor het resterende bedrag zal door de vereniging het z.g. Poortjesboek worden uitgegeven. Dit boekje zal ongeveer 100 bladzijden tellen, verluchtigd zijn met 40 foto's, waarvan 16 in kleur. De vergadering gaat met algemene stemmen accoord om in 1993 een bedrag van f 32.000,- beschikbaar te stellen voor publicaties.

Financiële verantwoording

De gegeven toelichting heeft onder andere betrekking op het voor het eerst gemaakte onderscheid tussen de 'verenigingscijfers' en de 'stichtingscijfers'. De wijze waarop door de penningmeester de rente-ontvangsten zijn toebedeeld, is voor de heer Brou-

wer een vraag. Geheel bevredigend wordt die vraag niet beantwoord zodat besloten wordt de tweespraak na de vergadering voort te zetten.

Nogmaals wordt de Stichting Kerkmeijer-De Regt dank gezegd voor de gedeeltelijke kwijtschelding van de schuld aan haar.

De heer Knijn, lid van de kascommissie, meldt dat de commissie de financiële boeken op en in orde heeft bevonden. Hij overhandigt daarbij het bestuur een aantal bevindingen. De vergadering wordt voorgesteld de penningmeester décharge te verlenen voor de financiële verantwoording van het boekjaar, hetgeen onder applaus gebeurt.

Voor het komend jaar bestaat de kascommissie uit de heren: J. Knijn en J.H. Wigard; het lukt niet een reservelid te benoemen.

Voormalig commissielid Gouwetor wordt bedankt voor zijn controleactiviteiten.

Bestuursamenstelling

Evenals vorig jaar zijn er dit jaar geen tegenkandidaten ingediend zodat de vergadering zich alleen dient uit te spreken over de vier aftredende en herkiesbare bestuursleden: J.M. Baltus, A. Boezaard, A. de Graaf en A.G.F. van Weel. Allen worden met algemene stemmen herkozen. Het is vice-president De Graaf, die na eerst zelf te zijn herkozen, de hervervkiezing van voorzitter Baltus voorstelt. Zijn klap met de voorzittershamer ter bevestiging van die hervervkiezing maakt grote indruk.

Rondvraag

De heer Olijve, voorzitter van de afdeling Koggenland van de Nederlandse Genealogische Vereniging, overhandigt het bestuur een lijst

met data waarop zijn bestuur in ieder geval vergadert zodat het niet aanwezig kan zijn op vergaderingen als deze. Het verzoek is om bij de planning met die data rekening te houden. Het bestuur van Oud Hoorn wil dat wel, maar kan dat niet. Volgens de heer Gouwetor stelt de notie 'Beschermd Stadsgezicht' geen jota voor. De verbouwingplannen van Grote Oost 74-76 tonen dat nog eens duidelijk aan. Moet Oud Hoorn niet een meer actieve rol in dit opzicht gaan spelen? Misschien is het zinvol een eigen stadsgezichtbewakingsdienst op te richten. Publiceer in ieder geval de standpunten die door Oud Hoornvertegenwoordigers over dit soort zaken in diverse commissies zaken zijn ingenomen. Het bestuur zegt toe zich hierover te bezinnen. De heer Wigard heeft de toelichting bij het agendapunt over de publikaties te summier gevonden. Hij geeft de voorkeur aan een ruim tevoren op schrift gestelde toelichting.

'Is er een herziening mogelijk van het rooster van aftreden?' Een beetje kwaadwillende vergadering had vanavond bijna het halve bestuur naar huis gestuurd. Het bestuur zal deze vraag aan de notaris voorleggen.

Bestuurslid Van der Waal deelt tenslotte mee dat er nog 44 kronieken te koop zijn; tevens wijst hij op de jubileumuitgave van de Vereniging Hendrick de Keyser die op de bestuurstaafel ter inzage ligt.

De lezing met lichtbeelden van de heer A. Mok na de pauze gaf nog eens duidelijk aan met welk een monumentaal rijke stad Hoorn een stedenband is aangegaan. Opvallend daarbij was het grote aantal inmiddels afgeronde restauraties. Dat er desondanks nog veel moet gebeuren, lieten de dia's ook zien.

Sponsors gevraagd voor carillonconcert!

In de maanden juni, juli en augustus van 1993 zal op de woensdagen een reeks van acht concerten worden georganiseerd op het klokken-spel van de Grote Kerk te Hoorn.

De beiaardiers, die deze concerten zullen uitvoeren, moeten betaald worden. De kostprijs van een gastconcert bedraagt f 500,-.

Gaat u zo'n concert sponsoren, dan komt uw naam in het programma-boekje te staan. Ook via de media wordt aan het een en ander aandacht besteed.

Mocht u een concert voor uw rekening willen nemen of anderszins een bijdrage willen geven, neemt u dan contact op met de heer H.A.M. Stumpel, secretaris Vereniging "Het Carillon te Hoorn", telefoon 092290-11073.

De rampspoed over oude steden

De alarmklok van de monumentenorganisaties klinkt steeds luider. In april j.l. werd in eendrachtige samenwerking nog eens bijzonder stevig aan de touwen getrokken. Nadat Hoorn vorig jaar in de Oosterkerk al luid en duidelijk de noodsignalen had opgevangen, sloeg de Stichting Nationaal Contact Monumenten nu in Deventer dreigend op de trom.

De NCM overkoepelt ruim 500 particuliere organisaties, die in ons land actief zijn op het gebied van monumentenzorg. Hun leden bogen zich het hoofd over de vraag of cultuurhistorisch toerisme "de Kip met de gouden eieren is of het Paard van Troje".

Voorzitter J.C.J. Lammers, voorzitter van de Stichting, liet er geen twijfel over bestaan, dat het budget van de rijksoverheid voor restauratie en onderhoud substantieel dient te worden verhoogd. Het cultuurhistorisch besef alleen al levert de Staat meer geld op dan er aan instandhouding ervan wordt uitgegeven, zei hij. Zo slacht de overheid zelf haar kip met gouden eieren.

Volgens milieu-econoom J. van der Straaten komen de opbrengsten van het cultuurtoerisme terecht bij degenen, die niets bijdragen aan het instandhouden van de monumen-

ten. Dat leidt tot scheefgroei, waar het ministerie van Economische Zaken maar eens een eind aan moet maken, meende hij.

U.F. Hylkema, waarnemend directeur van de Rijksdienst Monumentenzorg, bepleitte een landelijk cultuurhistorisch structuurplan. Volgens Hylkema moeten op de kaart van Nederland plaatsen worden aangewezen, die van cultuurhistorische waarde zijn. Vervolgens moet op die plaatsen dan een toeristisch beleid worden ontwikkeld.

De Belg Van den Abeele schetste de rampspoed, die zich zal voltrekken over de oude steden als daar een excessief massatoerisme ontstaat. Hij heeft er als cultuurbeschermer in Brugge al alles van ondervonden. Letterlijk: "Ons bouwkundig erfgoed, kwetsbaar en onbeschermd, wordt opgeofferd aan een nietsontziende, chaotische en ongeordende ontwikkeling. De toeristische functie van een historische stad ontwikkelt zich dermate verontrustend, dat zij een bedreiging gaat vormen voor het leven in en het overleven van die stad zelf. Wanneer men het toeristisch meganisme (gericht op rentabiliteit, winst, groei en expansie) haar gang laat gaan dan verblindt het uiteindelijk zelf de objec-

ten waaraan de toeristensector juist haar bestaan dankt".

Van den Abeele wees daarbij op de wildgroei van hotels, de verstopping van de oude binnensteden met auto's en bussen, de eenzijdige ontwikkeling van de middenstand (eten, drinken, kopen souvenirs), het alsmear duurder worden van de grond en op het feit, dat de toegang tot de binnenstad meer en meer zal afnemen. Hoe meer bewoners vertrekken, hoe meer kansen krijgen de terrassen, de cafe's of de eettentten, voorspelde hij.

Veel Europese steden, Brugge inclusief, zuchten intussen onder het steeds zwaarder wordende juk van het massatoerisme, stelde de Belg vast. Volgens hem hebben de bewoners van de historische steden de plicht om tijdig maatregelen af te dwingen, die het Paard van Troje kunnen keren. "Maar het is in veel gevallen al te laat" constateerde hij somber. (H.L.)

(Noot : Het kan wellicht geen kwaad als ook Hoorn zich afvraagt of de hartekreten van voorvechters van een leefbaar centrum ook niet op deze stad van toepassing zijn. Al was het maar ten dele. Ook toerisme kan meer kapot maken dan ons lief is. Red.)

Manifest Monumentenzorg

'Nu zowel op nationaal als op gemeentelijk niveau politieke partijen bezig zijn met het opstellen van de verkiezingsprogramma's, is dit het moment om de wensen vanuit de monumentenzorg te presenteren. Die wensen zijn verwoord in het Manifest Monumentenzorg dat is opgesteld door het Nationaal Contact Monumenten. De vereniging Oud Hoorn schaart zich volmondig achter de tien wensen van het manifest en roept politiek actieve leden op om het manifest op politieke discussiebijeenkomsten naar voren te brengen. Het bestuur heeft alle Hoornse politieke partijen een exemplaar van het manifest toegezonden'.

Waarom monumenten beschermen?

1. Monumenten zijn maatschappelijk van belang. Dorpen en steden onderscheiden zich van elkaar door hun cultuurhistorische erfenis. Behoud van monumenten versterkt hun identiteit en draagt bij aan de kwaliteit van onze leefomgeving. Steeds meer mensen zien dat belang in.
2. Monumenten zijn cultureel van belang. Ze hebben de eeuwen

getrotseerd. Ze zijn een voor iedereen zichtbaar cultuurbezit. Ook de waardevolle architectuur uit de periode 1850-1940 verdient bescherming.

3. Monumenten zijn economisch van belang. Het cultuurhistorisch toerisme is een van de speerpunten van het toeristisch beleid in ons land. Het op het cultuurhistorisch erfgoed gericht toerisme brengt meer op dan aan het behoud van de monumenten wordt uitgegeven.

4. Monumentenzorg levert veel kwalitatief hoogwaardige werkgelegenheid op. Subsidies van de overheid stimuleren eigenaren tot restauratie en onderhoud van hun monument. Het aandeel in de kosten dat de eigenaar zelf voor zijn rekening moet nemen is enkele malen hoger dan de subsidie.
5. In het behoud van monumenten is door eigenaren, particuliere organisaties en overheid veel geïnvesteerd, zowel in tijd

als in geld. Het achterwege laten van goed onderhoud en beheer zou tot een grote kapitaalvernietiging leiden.

Stop de afbraak!

6. Er moet voldoende geld beschikbaar worden gesteld voor een duurzaam onderhoud van ons gebouwd cultureel erfgoed. Sinds 1980 is het subsidiebudget van WVC voor restauratie van monumenten al gehalveerd. De achterstanden zijn zo hoog opgelopen dat een inhaaloperatie noodzakelijk is.
7. Nu de monumentenzorg is gedecentraliseerd moet de rijks-

overheid voorwaarden scheppen voor een goed monumentenbeleid. Veel gemeenten pakken hun nieuwe taken goed op maar het nieuwe systeem wordt door het inkrimpande rijksbudget onwerkbaar.

8. Aan het onderhoud van monumenten moet voorrang worden gegeven omdat het restauratiekosten uitspaart, de monumenten in een betere conditie houdt en daardoor de continuïteit van gebruik en behoud bevordert. Belastingaftrek voor onderhoudskosten moet ook voor gemeentelijke en provinciale monumenten worden ingevoerd.

9. De rijksoverheid moet de eindverantwoordelijkheid behouden voor het monumentenbeleid. Er moet echter een betere samenwerking en taakverdeling komen met gemeenten, provincies en particulier monumentenorganisaties.

10. Monumentenzorg moet in samenhang met andere beleidsterreinen worden gezien. Er zijn veel raakvlakken met beleid op het gebied van landschapsarchitectuur, stadsvernieuwing, toerisme, cultuurbeleid en dergelijke. Die moeten ook bij de monumentenzorg worden betrokken.

Van de lezers

H.W. Saaltink

Deze rubriek staat open voor alle lezers van het kwartaalblad die op- of aanmerkingen hebben op eerder geplaatste artikelen of in het algemeen vragen willen stellen of hun kritiek willen leveren. De ter discussie gestelde onderwerpen moeten binnen het belangstellingsgebied van "Oud Hoorn" liggen. De bijdragen worden geplaatst buiten verantwoordelijkheid van de redactie of van het bestuur van de vereniging. Er kan alleen schriftelijk gereageerd worden. Op verzoek kan Uw naam en adres worden weggelaten. Brieven dienen geadresseerd te worden aan de redactie.

De heer Erkelens gaf per telefoon een correctie en een aanvulling op artikelen in het december-nummer van 1992.

Onjuist was volgens hem, dat zoals op p. 170 van dat nummer wordt gezegd café Het Witte Paard gesloopt werd ten behoeve van het kruispunt Grote Waal. Het Witte Paard werd gesloopt in de eerste helft van de jaren zeventig.

Verder deelde de heer Erkelens ons mee, dat een houtvoet 30 cm bedroeg.

De redactie maakt haar excuus voor de onduidelijke tekst naast de foto van Het Witte Paard op blz. 170. Fout is het niet, wat daar gezegd werd, of het ook duidelijk is, is een tweede. Bedoeld werd, dat het café-restaurant is gesloopt ten behoeve

van een kruispunt dat in de jaren '50 is aangelegd. Men kan wel in de jaren '70 iets slopen ten behoeve van een kruispunt dat twintig jaar eerder is aangelegd. Immers ook het Joodse kerkhof op de hoek van het betreffende kruispunt werd in 1970 geruimd om de toegang tot de toen toekomstige Grote Waal via dit kruispunt te verbeteren.

Wat de houtvoet betreft, kan nog opgemerkt worden, dat er verschillende houtvoeten hebben bestaan, die alle minder dan 30 cm waren.

De hout of holtvoet werd vooral in het noorden en oosten van Neder-

land gebruikte. De Groninger houtvoet was 29,2 cm, de Drentse 29,4 cm, de Friese of Deventer 29,6 cm.

In het westen gebruikte men bijv. in de scheepsbouw de Amsterdamse voet van 28,3 cm.

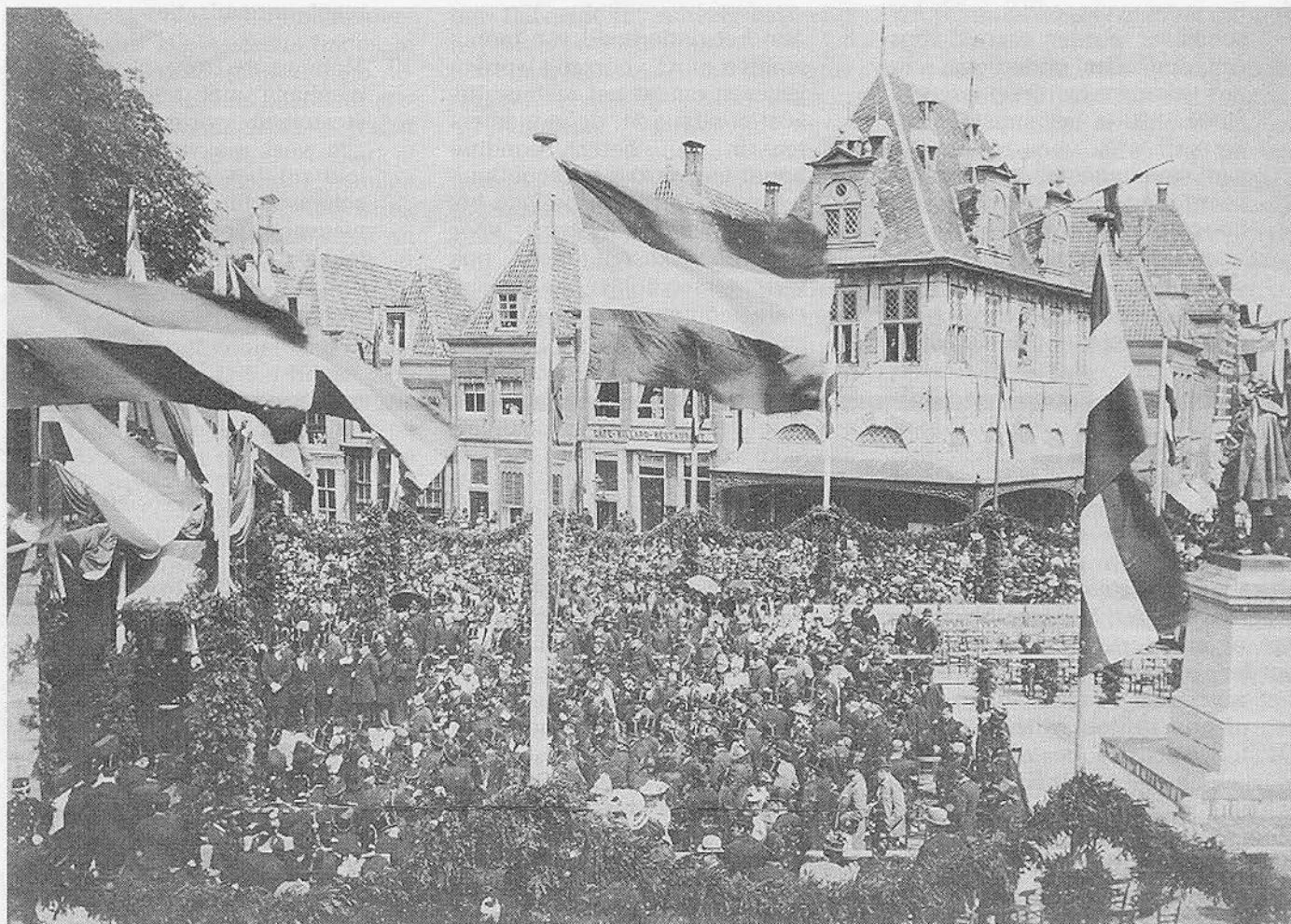
Schilder

Ed Wagenmaker laat ons weten dat in het artikel over Schoenmakerij De Zwart in het maartnummer 1993 een schildersbedrijf in de Gravenstraat ten onrechte aan ene Wageenaar is toegeschreven. De schilder heette (in de jaren '50) Bertus Wagenmaker, de vader van Ed.

De afbraak van Het Witte Paard in de jaren '70.

Standbeeld Jan Pieterszoon Coen 100 jaar geleden 'op heilige grond' onthuld

Grote drukte op de Rode Steen bij de feestelijke onthulling van het standbeeld (uit: "Hoornse Herinneringen").

Honderd jaar geleden, op 30 mei 1893, werd op de Rode Steen in Hoorn het standbeeld van Jan Pieterszoon Coen onthuld.

A. van Zoonen beschrijft in bijgaand artikel hoe het plan tot oprichting tot stand kwam en hoe de voorbereidingen vanaf 1884 verliepen.

Een pleidooi voor Coenfeesten in 1887

Op woensdag 9 januari 1884 vergadert de in 1871 opgerichte 'Vereeniging voor Volksvermaken' in 'Het Park'. Ze bespreekt de festiviteiten ter gelegenheid van de opening van de spoorweg Zaandam-Hoorn. In de rondvraag stelt onderwijzer Bakker van de school voor kosteloos onderwijs in de Muntstraat aan de vergadering voor om in 1887 de

300ste geboortedag van Coen met 'een blijvend aandenken' te vieren en de contributies van 1885 en 1886 daarvoor te bewaren. Voorzitter Aghina, stadsheermeester en Hoorns manasje van alles (1), voelt voor het laatste niet veel, maar wil zich over het eerste beraden (2).

'De VVV stelt zich ten doel niet om maar het vermaak na te jagen of pret te maken maar om bij belangrijke gebeurtenissen, of anders van tijd tot tijd door gepaste inspanningen op te wekken tot beschaving en verdeling' (3).

Met andere opposanten vindt Bakker het dan ook in mei 1885 maar niets dat de vereniging in juni een groot Nationaal Schuttersfeest wil organiseren. Zij zien zo'n wedstrijd niet als een volksfeest en niet in overeenstemming met de doelstelling. Bovendien acht Bakker de kans groot, dat van zijn voorgestelde hommage aan Coen niets terecht komt. Vandaar dat hij stemming

wil over de schietwedstrijd. Maar voorzitter Aghina redt het: 89-68 (4).

Nadat op woensdag 9 december 1885 is gebleken dat de uitgaven voor de schietwedstrijd f 6820,83 hebben bedragen, het batig saldo voor de VVV nog slechts f 15,37½ is en gezegd wordt dat voorlopig zuinig aan gedaan moet worden, herinnert Bakker weer aan zijn voorstel voor Coenfeesten in 1887 (5). Een maand later nodigen burgemeester Baron Van Dedem, VVV-voorzitter Aghina en de kenner van de stadshistorie H. Kroon Dz. *'belangstellenden uit tot eene bespreking van het denkbeeld om ter gelegenheid van de a.s. 300ste verjaring van de geboortedag van J. Pzn. Coen eene hulde aan zijn nagedachtenis te brengen'*. In de bijeenkomst die plaats vindt in 'Het Park', wordt het voorstel om op vrijdag 7 januari 1887 Coenfeesten te houden positief en het plan om een standbeeld

of zuil op te richten met bedenkingen ontvangen. Maar beide ideeën worden verder uitgewerkt (6).

Vrijdag 7 Januari 1887

De herdenking van Coen's geboorte wordt groots gevierd. Doopsgezind predikant Gorter en HBS-gymnastiekleraar Habbema hebben een feestprogramma opgesteld. Er wordt niet aan getwijfeld dat Coen in de Gravenstraat geboren is (7). Zijn geboortehuis daar prijkt in groen en vlaggedoek. Vanaf het Doelenplein wordt een grote historische optocht door de stad gehouden, die eindigt in de tuin van 'Het Park': *'Maar bij het volk langs de straten geen hoera's of bravo's (...) als teekenen van geestdrift'*. Wel was de daaropvolgende matinée musicale in de Parkzalen druk bezocht. De gecostumeerde deelnemers aan de optocht vrolijkten er het geheel op en maakten laat in de middag in open rijtuigen nog eens een tocht door de stad. 's Avonds was er al helemaal geen doorkomen aan in grote zaal en kolfbaan van 'Het Park': *'men zat, men stond, men leunde tegen elkaar of keek smekend naar een steunpunt uit'*

Omdat het een volksfeest was, had de verslaggever daar vrede mee, maar van het concert ging veel verloren. Desondanks genoot de massa van vier prachtige tableaux vivants: 1. Een zitting van de Raad van Indië in 1618. 2. Het einde van een gevecht tussen Hollanders en Javanen. 3. De aankomst van Coen in Batavia in 1627. 4. Het sterfbed van Coen. Tot slot van het feest op vrijdag verschaftte een geïmproviseerd bal tot diep in de nacht, of liever vroeg in de morgen, veel vermaak. Twee dagen later werd de totale feestviering op zondagavond voortreffelijk besloten door de rederijkerskamer 'Hofdijk' met de opvoering van het door stadgenoot H. Kroon Dz. geschreven stuk 'Jan Pieterszoon Coen' (8).

Bedenkingen, toch een standbeeld

Hoewel Aghina zich in 1884 en ook nog in 1885 terughoudend opstelde ten aanzien van de Coen-herdenking wordt hij in 1886 de zeer geestdriftige secretaris van een landelijk comité ter oprichting van een standbeeld voor Coen. Bij de Coenfeesten van 1887 wordt definitief gemeld dat het standbeeld er komt (9), in 1891 is het benodigde kapitaal voltekend (10). In de jaarvergadering van de VVV van woensdag 5 oktober 1892 is er de mededeling dat het standbeeld op 30 mei 1893 zal worden onthuld. In die vergadering

schetste Aghina een beeld van de *'voor geen middelen terugdeinzende Coen'*.

Tien dagen later kan men in de ijzergieterij van Marijnen te Breda het model bezichtigen: *'de lijnen van het beeld zijn keurig mooi, het gelaat vol expressie. Coen wordt voorgesteld gekleed in het rijke costume der 17e eeuw met halskraag, wambuis, schoudermantel enz.'* (11).

De aanloop tot de onthulling

Het eerste half jaar van 1893 staat in Hoorn geheel in het teken van de onthulling van het standbeeld van Coen. In 'Hotel Krasnapolsky' te Amsterdam wordt op dinsdag 31 januari 1893 de afsluitende vergadering gehouden van de commissie ter oprichting van een standbeeld voor Coen (12).

De VVV kan op woensdag 19 april een definitief feestprogramma vaststellen, want dan is het voetstuk van het beeld al gearriveerd. Helaas blijkt dat de koninklijke familie wegens gezondheidsredenen niet bij de onthulling aanwezig zal zijn. Tal van autoriteiten zullen echter wel voor de plechtigheid naar Hoorn komen. Het feest wordt dan ook groots opgezet (13).

Het Westfries Museum organiseert een tentoonstelling gewijd aan West-Friesland en Jan Pieterszoon Coen. Het museum is van 21 mei tot 4 juni dagelijks van 10 tot 4 open voor een kwartje per persoon. Er komen 918 bezoekers (14).

Op de zondagen 21 en 28 mei geven de beide rederijkerskamers voor een stampvolle Parkzaal een voorstelling. 'Hofdijk' speelt op eerste Pinksterdag 'Uit Coen's leven', dat door Kroon geschreven is. Een herhaling als volksvoorstelling voor een laag entree vindt plaats op donderdag 25 mei. *'Belangstellende toehoorders juichen de spelers toe met bravo's'* 'West-Frisia' speelt de zondag erop 'De Stichting van Batavia' door Mr. Jacob van Lennep. De kamer heeft kosten noch moeite gespaard om dit stuk in 5 bedrijven en bestaande uit 11 tafereelen, verzorgd uit te voeren. Beide kamers worden geprezen voor de costumering en hun *'Decoratief'* en voor de bewonderenswaardige wijze waarop de decorwisseling plaats vond (15).

Ondertussen heeft de firma Wilson, Hoorns sigarenfabrikant, *'in de Blikken Emballagefabriek van den Heer Scholten sigarenkistjes van geëmailleerd blik laten maken voor het nieuwe merk sigaren J.Pz. Coen. De kistjes, in 6 kleuren bedrukt, hebben als afbeeldingen: op de voorzijde De overwinning van Jacatra; op het kop-*

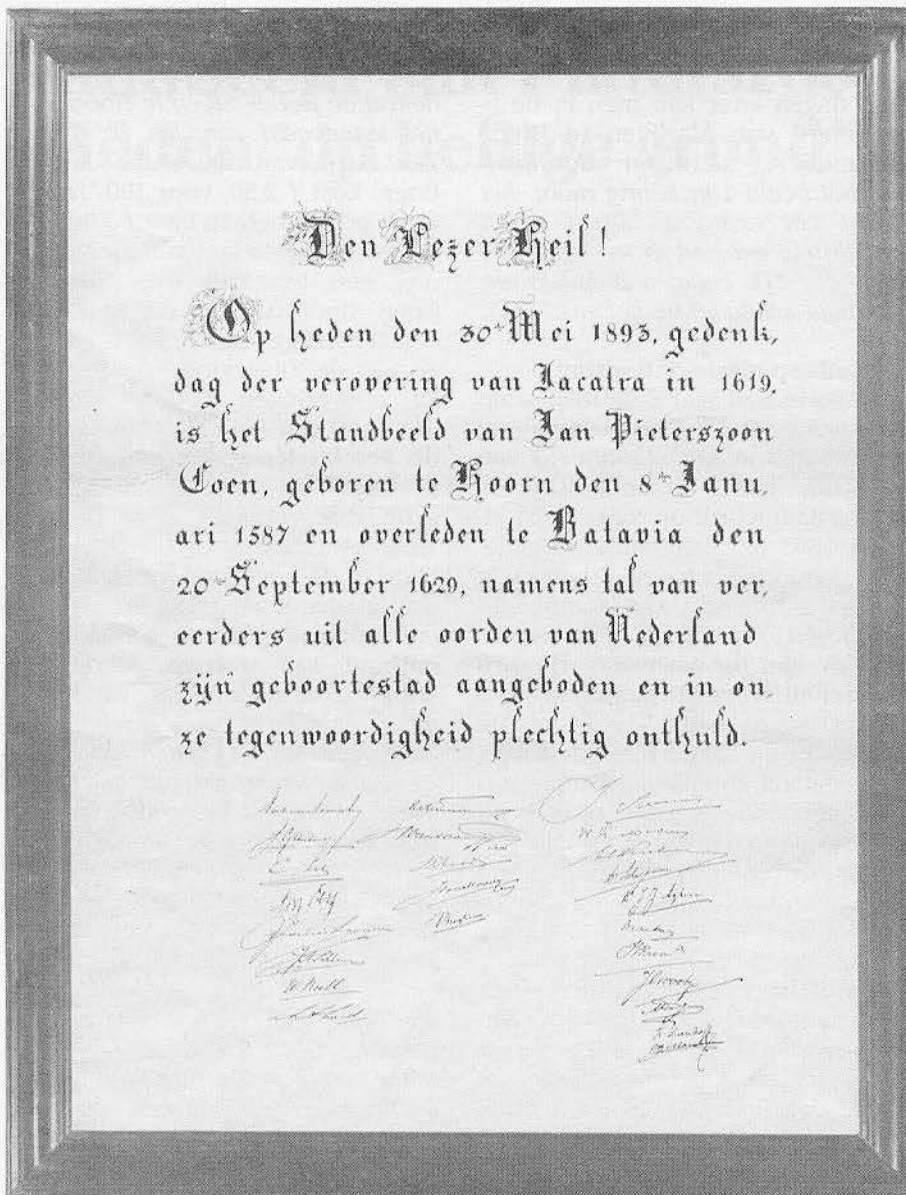
stuk links Het Wapen, rechts een Portret van Jan Pz. Coen; op de achterzijde een gezicht op Batavia; op het deksel de Roode Steen te Hoorn met het standbeeld van Jan Pz. Coen'. Een kistje van 100 stuks 'Jan Pz. Coen' kost f 2,50, voor 100 'Jan Pz. Coen prima' betaalt men f 3,00.

Uitgever Geerts laat van zich horen met een geschrift over 'Jan Pz. Coen' door (wijlen) ds. K. Gorter, een Feestzang voor 1 cent op de wijze van de Zilvervloot en brengt in 20 afleveringen het gedenkboek 'Het land van Jan Pieterszoon Coen, de geschiedenis der Nederlanders in Oost-Indië aan het Nederlandse volk verhaald' door Dr. W.A. Terwogt uit (16).

Maar of de bevolking nu echt geestdriftig was, staat te bezien. Nu het moment nadert dat het standbeeld onthuld kan worden, merkt een krant op dat de inwoners van Hoorn meer aan hem verschuldigd zijn *'dan hetgeen tot heden door hen werd bijeengebracht om het standbeeld tot stand te brengen'*. Een week later heet het dat er *'altijd nurksen zijn en zij zullen er wel blijven tot het einde der eeuwen'*. Daarom wordt hen nog één keer toegevoegd: *'een standbeeld voor Coen, omdat hij in Hoorn geboren is én omdat wij Indië aan hem te danken hebben. Geen beminnelijke figuur maar een man van karakter, zonder welke geen volk ooit een roemrijke plaats in de wereldgeschiedenis heeft ingenomen'* (17).

De onthulling

Maandag 29 en dinsdag 30 mei 1893 *'moeten met gouden letters in de historie van Hoorn geschreven worden'*. Op maandagavond vindt in 'Het Park' de opening van de feestelijkheden plaats. De zich in de grote zaal en kolfbaan verdringende toeschouwers luisteren naar een concert en zien er acht tableaux vivants van de 'West-Frisia'. Vooral de laatste wordt met een daverend applaus ontvangen: *'Hoorns held omgeven door een drom van edelen, officieren, soldaten en inboorlingen van onze Indische bezittingen, allen op de werkelijkheid nabij komende wijze gecostumeerd en gegrimeerd'*. Een blik in de tuin is verrassend. Het goede weer maakt een massa van lampions tussen het vele groen mogelijk, wat *'een werkelijk schoon effect oplevert'*. Het vuurwerk slaagt daar om 11 uur uitstekend en krijgt zoals gewoonlijk de nodige aan- en opmerkingen van het publiek. Daarna was de zaal in feite te klein voor het bal-champêtre, waarvan de laatste bezoekers vroeg in de morgen

Ter gelegenheid van de onthulling werd deze perkamenten oorkonde uitgegeven, die ondertekend werd door de autoriteiten. De oorkonde wordt bewaard in het Westfries Museum.

van de dinsdag huiswaarts keerden. Hoe het er op dinsdag toegaat kunnen we uitgebreid terug vinden in 'Hoornse Herinneringen'. In de haven is er een fraai schouwspel van de met vlaggen getooide schepen, waaronder die van de marine. Op het station ontvangen wethouder J. Groot jr. en gemeentesecretaris Waning om kwart voor twaalf de autoriteiten, waaronder 4 ministers. Burgemeester Zimmerman verwelkomt hen daarna in het stadhuis. Op de Roode Steen spreekt Monseigneur Schaezman een kernachtige rede uit. Minister van Koloniën en oud-burgemeester van Hoorn Baron Van Dedem zegt een dankwoord. Hij was een kind van zijn tijd en kon niet voorzien dat honderd jaar later niet meer door iedereen zijn woorden bij de overdracht van het beeld van het stadsbestuur gedeeld worden: 'Coen's standbeeld is te midden van zijn stad- en stamgenooten veilig. Zoolang Hoorn, zool-

ang West-Friesland, zoolang Nederland zijn geschiedenis niet zal vergeten, zoolang zal deze plek als heilige grond worden geëerd'. Dr. Aghina leest de oorkonde voor en er weerklinkt een luid hoera als het omhulsel valt en het beeld zichtbaar wordt. Na de onthulling nuttigen 40 hoge gasten in het stadhuis een uitgebreid 'Déjeuner Dinatoire'. Aghina wordt daarbij voor zijn vele werk koninklijk onderscheiden.

De overige belangstellenden op het plein verspreiden zich door de stad, vermaken zich 's middags bij de harddraverij waaraan 12 paarden deelnemen, genieten 's avonds van een gondelvaart, bewonderen dan het vuurwerk op de Karperkuil en begeven zich daarna laat in de avond massaal naar 'Het Park' voor een 'reünie'. Daar dankt burgemeester Zimmerman dokter Aghina nog eens voor het vele werk dat hij verzet heeft (18).

Besluit

Het werk zit erop. Het standbeeld staat. Binnen korte tijd zijn er wat mankementen, waardoor het beeld terug moet naar Breda. Het is even weer kaal op het plein. Als het beeld er weer is, willen sommigen er een hekwerk omheen aanbrenge. Maar dat blijft uit. Afstand zou geen pas geven.

In al zijn glorie wordt en blijft het beeld eigendom van de burgerij, van jong tot oud. Want al in 1900 vermaken jongens en meisjes zich er met krijt: 'In plaats van nu alleen figuren op de straatsteenen te maken, worden bijna overal de deuren, gevels, muren, ja zelfs het standbeeld van Jan Pieterszoon Coen vol gekrast en daardoor bedorven' (19). En zo zal het blijven, een monument dat niet alleen de geschiedenis eert, ontzag en eerbied wekt, maar ook protest oproept en dienst doet bij en als volksvermaak (20).

Noten:

1. Aghina was in 1862 benoemd als stadsheermeester. In het openbare leven was hij onder meer voorzitter van de VVV, enige tijd secretaris van 'Sappho', korte tijd deelnemer aan de Maatschap 'Parkvereniging', President van het RK Armen- en Weeshuis, Vice-President van de Commissie van Toezicht op het Westfries Museum, raadslid etc.
2. (HC Zo 13 Januari 1884)
3. (HC Zo 21 December 1884)
4. (HC Zo 13 December 1885)
6. (HC Wo 10 februari 1886)
7. Vgl. J.C. Kerkmeijer, De Historische Schoonheid van Hoorn, bewerkt door H.O.J. de Ruyter de Wildt. Hoorn, 1982. Blz. 65
8. (WFNHC 12 Januari 1887)
9. (WFNHC Za 8 Januari 1887)
10. (HC Wo 28 Januari 1891)
11. (HC Wo 28 Januari en Zo 8 februari 1891, WFNHC 12 Januari 1887, WFNHC Wo 5 en Za 8 October, WFNHC Wo 19 October 1892)
12. (WFNHC Za 4 Februari 1893)
13. (WFNHC 22 April 1893)
14. (WFNHC Za 7 Januari en 10 Mei 1893)
15. (WFNHC 8 April, 26 April, 17 Mei, 20 Mei, 27 Mei en 31 Mei 1893)
16. (WFNHC 10 Mei, 17 Mei, 27 Mei 1893)
17. (WFNHC Za 20 en 27 Mei 1893)
18. (WFNHC 31 Mei 1893)
W. Braasem/H.O.J. de Ruyter de Wildt, Hoornse Herinneringen. Hoorn, 1972, blz. 53-59.
19. (DNC Wo 23 Mei 1900)
20. (DWF Za 1 mei 1993)

Gebruikte afkortingen:

DNC	De Nieuwe Courant, Nieuws- en advertentieblad
DWF	Dagblad voor West-Friesland
HC	Hoornsche Courant
WFNHC	West-Friesland. Nieuwe Hoornsche Courant.

Nel de Beer viste 12 jaar lang met Arend mee op de Hoorn 20

Peter Dorleijn

(Slot) Van de grote verscheidenheid aan vissoorten die de Zuiderzee kende, bleef na de afsluiting weinig over. De IJsselmeervisserij dreef en drijft in eerste instantie op de palingvangst, daarnaast vormen snoekbaars en baars een voornaam aandeel in de aanvoer. Vroeg in het voorjaar houden enkelen zich bovendien bezig met de spieringvangst. Bot, vóór 1932 zo'n belangrijk volksvoedsel, zwemt weliswaar nog steeds rond in het IJsselmeer, maar is nu helemaal uit de gratie bij de consument.

Toch hebben de De Beers direct na de oorlog nog een jaar of twee, drie om bot gevist. "Van half oktober tot de kerstdagen zo'n beetje, als de hoekwantvisserij afgelopen was. Toen was d'r ook niet zoveel snoekbaars en die bot bracht nog wel wat op. Zo'n vijftig, zestig cent per pond en we vongen zo'n beetje duizend pond in de week." De visserij vond plaats bij de Afsluitdijk, met Den Oever als tijdelijke thuishaven. Het viswants bestond uit staande netjes, zogenaamde zijdenetten naar het materiaal waar ze van gebreid waren.

Jan de Beer had nog een beug liggen die hij voor 1932 gebruikte en die nu weer van pas kwam. "En 'n parkje of tien heb m'n ome toen nog

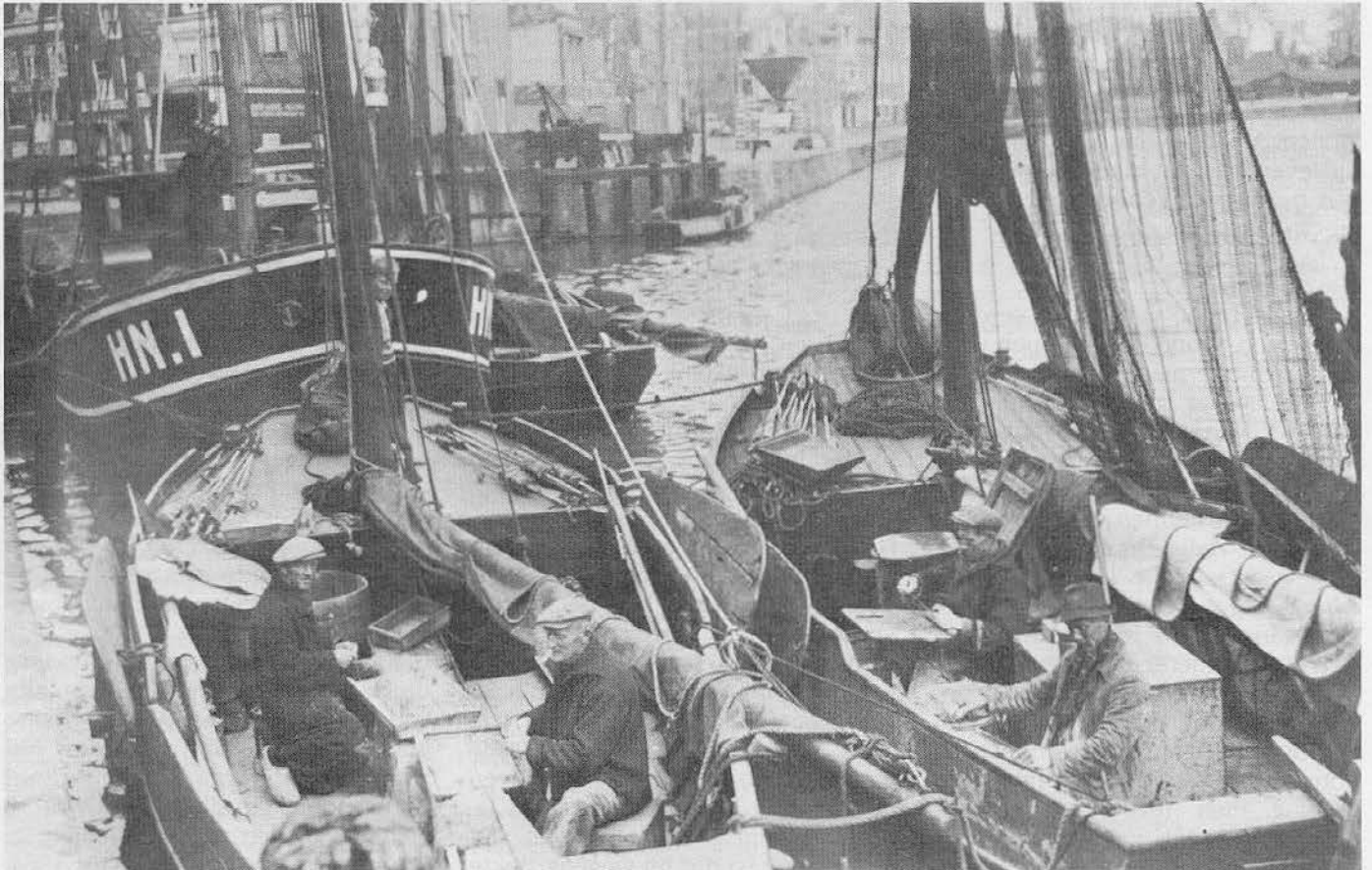
gebrejen, die woonde op Wieringen en viste niet meer."

Over het beëindigen van deze visserij zegt Arend de Beer: "We zouden 't vierde jaar weer d'r heen gaan en toen wazze d'r zoveel wolhandkrabben! Vingen we d'r zo'n twintig in 'n perkje. We hadden twee schot gedaan en toen zei m'n vader: 'Hier kenne we wel uitscheije, want ze vreten alles op'. En ja, de prijs ging ook zakken en toen hebben we 't niet meer gedaan." Vanaf dat moment hield men zich 's winters bezig met de snoekbaarsvisserij. Eerst met sleepnetten en na het verbod ervan aan het eind van de jaren vijftig - "dat is 't eerste wat verboden werd" - met staande netten.

Oud Hoorn publiceert in dit nummer het slot van het artikel over de Hoorn 20, "de spekbak" van de familie De Beer. De eerste aflevering stond afgedrukt in het maart-nummer 1993. De toen genoemde Hendrik Schuffel (eigenaar van de HN20 in 1944) heette niet Hendrik, maar Herke. Zoon en kleinzoon van deze Schuffel dragen ok de voornam Herke, laat Betty Visser-Hoogendoorn uit Sijbekarspel ons weten.

"Dat slepen was wel mooi werk, maar d'r was nooit zoveel mee te verdienen. De eerste week dat je slepen ginge, had je 'n goeie week. En de tweede week ging ook nog wel. Maar d'r wazze zoveel slepers - Volendammers, Urkers, Enkhuizers, die kwammen hier ook - dat met 'n week of drie was 't op. Je viste altijd met acht netten de man, maar we hadden d'r wel twintig. We hadden twee beugen: 'n vlakke (ondiepe) en

Aan boord van twee schouwen wordt het hoekwant voor de vangst van paling in orde gebracht

'n diepe. Die netten wazze vijftwintig meter lang en 'n meter of drie diep."

Het is aan dit snoekbaarsslepen te danken dat mast, zwaarden en het complete tuig nog bij de schouw aanwezig zijn. In tegenstelling tot het vissen met hoekwant en staande netten, waar de motor steeds meer het werk van de zeilen overnam, gebeurde het slepen nog geheel op windkracht. Ook een andere, tweedehands mast werd in verband hiermee op de schouw gezet. Toen het slepen verboden was, verdwenen de zeilen geleidelijk van boord. "In 't eerst hadden we nog wel de giek en 't zeil aan boord; de fok was d'r al gauw af. Als we spiering kullen mosten, dat dee je toen meestal met z'n tweeën, trok je 't zeiltje d'r bij. Die ouwere mensen wazze dat zo gewend. Met halen en schieten soms ook wel. 'Zet die motor maar af en zet 'n stukkie zeil op, dan gaat ie ook wel en 't kost niks'. Zo ging 't. Maar ja, je moest altijd weer hijsen en zakken, dat later zei ik wel es: 'Zouwen we dat zeil d'r niet af doen?' Die motor draaide toch, of kon draaien, en zoveel kostte die olie toen niet."

Na het verbod op de sleepnetten richtten de De Beers zich volledig op de snoekbaarsvisserij met staande netten. Alleen in de gesloten tijd voor de snoekbaarsvangst, van 15 maart tot, eerst 1 juni en later 1 juli, moesten (en moeten) zij tijdelijk overschakelen op de palingvisserij met hoekwant. "Meest ging je 1 juni weer met de snoekbaarsvisserij beginnen. Maar ja, dan was 't niet altijd even best en als je 'n paar weken bezig was, schee je d'r wel es uit om te gaan hoeken."

1962-heden

Nadat de zeilen van boord verdwenen waren, stond de weg open voor verdere modernisering. Deze zouden weliswaar het oorspronkelijke karakter van het schip aantasten, maar de arbeid zeer vergemakkelijken. "M'n vader is in '62 ziek geworden en toen hebben we 'm verbouwen laten. Vader is er zelf niet meer in geweest dat 'ie klaar was." De aanpassingen behelsden een verhoging van het boeisel rondom met zo'n 30 centimeter, het mee omhoog brengen van de plecht en het plaatsen van een buiskap boven de bun. Bij deze verbouwing, uitgevoerd door scheepswerf Groot in Edam, verving men tevens de houten plecht door één van ijzer. In verband met zijn rugklachten liet

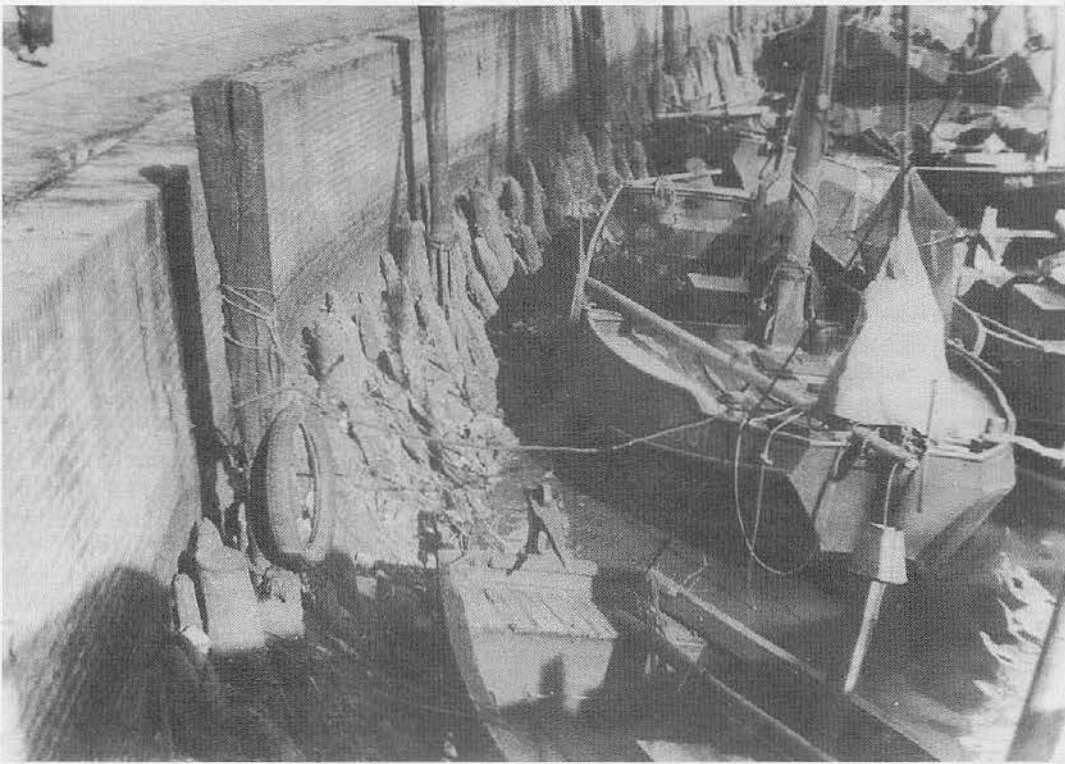

Arend de Beer (foto Peter Dorleijn)

Arend een paar jaar later ook nog het oorspronkelijke houten roer vervangen door een ijzeren dat, doordat het helemaal onder water blijft, minder klappen van de golven geeft.

Het achteruitgaan en overlijden van zijn vader stelde Arend de Beer voor het probleem hoe het bedrijf voort te zetten. Jan de Beer voelde kennelijk in 1962 zijn einde al naderen toen hij op 25 mei een brief schreef aan de Inspecteur der Visserijen, met het verzoek zijn IJsselmeervergunning over te schrijven op Arend.⁵⁾ "Zijn zoon heeft 18 jaren met hem gevist. De reden van dit verzoek is, dat hij wegens ziekte

niet meer in staat is de visserij uit te oefenen." (Deze laatste zin is door een ambtenaar aangekruist). Had Jan de Beer het allemaal niet zo keurig geregeld voor zijn dood, dan had zijn weduwe nog recht gehad op Zuiderzeesteun, bleek later. Ondanks bemoeienissen van tal van personen, volgde er steeds een afwijzing op de verzoeken om 'geldelijke tegemoetkoming'. Het bemanningsprobleem dat door de ziekte en het overlijden van zijn vader ontstond, loste Arend op zeer ongewone wijze op: zijn vrouw Nel stapte aan boord. Er zijn vrijwel geen andere gevallen in de visserij bekend dat een vrouw meehielp in het bedrijf. Van eind 1961 tot 1964,

Eb in de haven, schepen op de bodem. Het IJsselmeer was nog Zuiderzee. (foto Peter Dorleijn)

het jaar waarin hun oudste zoon Jan geboren werd, visten zij samen, en niet voor het laatst.

"Toen is kleine Henkie de Vries, die was 'n jaar of veertien en zat op de ambachtschool, bij me aan boord gekomme; ik denk van '63 tot '68.⁶⁾ In dat jaar kreeg ik 't in mijn rug, 'n hernia en moest geopereerd worden." Er volgde een periode waarin de schouw door diverse zetschippers bevaren werd, er moest ten slotte toch brood op de plank komen. Eerst was dat Henk de Vries met een jongen uit Bovenkarspel als knecht. Vervolgens twee Enkhuisers, Meindert Schuitemaker en zijn zwager Jaap Bijlsma.

"Daar kon ik eerst geen vergunning voor krijgen, dat die mensen voor me vissen mochten. Ik ben nog naar Amsterdam geweest, ik zeg: 'Ik heb geen uitkering, niks, en zelf kan ik niet'. Volgens hen zou ik toch nooit meer kunnen vissen, maar omdat dokter Reinders schreef: 'daar valt niet over te oordelen', heb ik 'm per slot toch gekregen."

Een armblessure noopte ook Schuitemaker om met vissen te stoppen en opnieuw moest een oplossing gevonden worden. "Toen kwam Henk de Vries 'n keer op visite, die had vakantie en die zei: 'Zullen we es proberen?' Ik zei: 'Zak ik weer in mekaar, dan zak ik in mekaar' en stapte aan boord. Ik knapte wel aardig op, maar we waren al in 'n paar jaar niet naar zee geweest. Dat was in '71."

Nel: "Toen ben we weer met z'n tweetjes begonnen. Met 'n slechte dag bleven we thuis en als 't goed was, gingen we." Arend voegt daar aan toe: "Later ging 't vrij goed, viste ik niet minder dan 'n ander."

Zo'n twaalf jaar lang visten ze samen op de schouw. 's Morgens in alle vroegte naar zee om de netten te halen, leeg te maken en weer te schieten. Tijdens het hoekwantvissen was het halen, aaskuilen en vervolgens weer de beug geaasd in zee brengen. Bijna onopgemerkt kwamen ze weer binnen en schoten in 'hun' hoekje bij 't Schippershuis aan de wal. Om zijn rug te sparen sjouwde zij de manden met vis de wal op. Een schoolvoorbeeld van emancipatie, want Nel beheerst alle kneepjes van het vak, zoals overleggen van het hoekwant, boeten en zoveel meer.

Merkwaardigerwijs heeft niemand daar toentertijd enige aandacht aan besteed, geen interview in krant of tijdschrift, niks van dit alles."

Zelf vindt Nel het allemaal heel gewoon wat ze deed, niks om ophef over te maken. Het kwam voort uit pure noodzaak: "Henk de Vries die wou wel met Arend varen. Maar omdat hij toen al twee keer geopereerd was aan die rug..., zo'n knecht moet 'n vast loon hebben en met die sociale lasten ben je dan al 'n grote portie kwijt. Als Arend 'n slechte dag had, gingen we niet, maar met 'n knecht moest je."

Een en ander was ook mogelijk om-

dat oma De Beer bij hen inwoonde. "Die was al in '63 in huis gekomen en die paste later op de jongens."

Arend: "In 't voorjaar zag ze d'r wel tegenop, als we weer beginnen moesten." Zij: "Dan begon 'ie heen en weer te lopen en docht ik: 'Och jeempie, 't is weer zo-ver'. En als ik bij 't Kleine Gat die moeders met hun kinderen in 't plantsoen zag zitten, dan had ik d'r wel een moeite mee. Maar eenmaal op 't water had ik 'r geen erg meer in. Ik was alleen bang als 'ie dicht aan de kant kwam, daar hield ik niet van." Hij: "Snoekbaars moet je wel es stijf op de wal vangen, en als 't lagerwal was, dan ging dat niet zo makkelijk allemaal.

Dan zei ik: 'Als je vastloopt dan stap je d'r uit en ga je naar de wal toe. Maar ze was handig hoor, dee niks voor 'n ander onder."

Hoewel de zoons Jan en Arend ieder een vak leerden - de één timmerman, de ander kok - en daar enige tijd in werkzaam waren, trok de visserij uiteindelijk meer. Jan, de oudste, kwam als eerste aan boord en zei tegen zijn moeder: "Blijf jij maar thuis". 'n Paar jaar later kreeg vader Arend hetzelfde te horen toen Arend jr. zich bij zijn broer voegde. De jongens wilden graag op een wat groter schip overstappen en kochten in 1986 de St 1, 10,5 meter lang en uitgerust met een 120 PK motor. Het 'rooie scheepje', zoals de De Beers het schouwtje betitelen, kwam voor de wal. Eerst wilde Arend niks van verkopen weten, maar ook al ligt een schip stil, het onderhoud gaat door. Dat werd op den duur te bezwaarlijk en daarom kwam het scheepje te koop.

Noten:

- 1) Peter Dorleijn, 'Van gaand en staand want', deel I, 42.
- 2) Peter Dorleijn, 'Van gaand en staand want', deel I, 188-189.
- 3) Dit archief berust bij de Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders te Lelystad.
- 4) Peter Dorleijn, 'Van gaand en staand want', deel I, 177.
- 5) Archief Rijksdienst ter Uitvoering van de Zuiderzeesteunwet.
- 6) Henk de Vries is nu eigenaar van een Noordzeekoter (HD 70).

Een Hoorn-huis in Utrecht

UTRECHT. Johan Coenraad Altorffer, Hans voor zijn vrienden, heeft alleen zijn jeugd in Hoorn doorgebracht. Hij is nu 55 jaar. Kort na de bevrijding verliet hij, acht jaar jong, voorgoed zijn geboortestad. Toch heeft die korte tijd hem nooit meer los gelaten en Hoorn zélf nog minder. Hij is altijd gek op de oude stad gebleven. Hij werd er op 11 september 1937 in het ziekenhuis aan het Kerkplein geboren. Zijn vader Jo dreef aan het Grote Oost 3 een grossierderij en een winkel in koffie, thee- en tabaksartikelen. Het gezin woonde daar ook.

Hans Altorffer huist nu al jaren met vrouw en zoon in de domineesbuurt te Utrecht, zo genoemd omdat alle straten daar namen van predikheren dragen. Hij heeft van zijn woning een Hoorn-huis gemaakt. Wáár men ook loopt, op welke verdieping men zich bevindt, ook als men de trap opgaat, het is alles Hoorn, Hoorn en nog eens Hoorn. Zijn werkkamer op zolder pulde tot voor kort bovendien uit van de Coen-curiosa.

Foto's, schilderijen, posters, prenten, boeken en boekjes, tegeltjes, naslagwerken, puzzels, letterlijk alles heeft op onze stad betrekking. Die omvangrijke collectie is verzameld in een periode van ruim 30

jaar. Vrijwel zijn gehele verzameling heeft Altorffer nu aan Oud Hoorn cadeau gedaan. Daaronder bevinden zich ook 2000 ansichten, vaak hele mooie oude foto's van de stad.

Mooiste tijd

"Ik heb een geweldige tic aan m'n geboortestad overgehouden", zegt de nu 55-jarige Hoorn-gek. "Toen ik in Rotterdam woonde stuurde mijn moeder me wel eens ansichten uit Hoorn, als ze daar op visite was bij oude kennissen. Ik vond ze prachtig, bewaarde ze. Na m'n diensttijd, 22 jaar was ik toen, kreeg ik de smaak van het verzamelen te pakken. Hoorn was het begin en het is ook echt het einde geworden, letterlijk en figuurlijk. De stad van m'n

jeugd. Die kindertijd ben ik nooit vergeten. Het waren de mooiste jaren van m'n leven, dat vind ik nog steeds. Die gelukkige tijd romantiseer ik misschien nogal, omdat ik later in Utrecht en Rotterdam beroerde jaren heb meegemaakt, maar toch ...

Ik begon alles te verzamelen wat ik van de stad kon vinden. Liep veilingen af, kocht en ruilde, kreeg kennis aan Willem Robat en Giel van der Zel, ook zulke Hoorn-gekken. Zij hebben nog veel meer ansichten dan ik nu aan Oud Hoorn heb gegeven. Maar ik denk wel dat mijn collectie gevarieerder is. Ik heb echt alles wat ik van Hoorn in m'n handen kon krijgen mijn huis in gesleept, als een hamster. Wie eenmaal aan zoiets begint, die weet niet meer van ophouden, koste wat kost".

De klad erin

Toch is er de laatste jaren de klad in de verzamelwoede van Hans Altorffer gekomen. Z'n gezondheid begon hem parten te spelen. In '82 werd hij afgekeurd voor z'n werk bij

Hans Altorffer, die z'n hart voor Hoorn nooit verloor. (Foto W.L. v.d. Wal)

de Bedrijfsvereniging voor de Gezondheidszorg. Daarvoor was hij 19 jaar bij de boek- en tijdschriftenhandel Bruna te Utrecht werkzaam geweest.

Ruim een jaar geleden is hij bovendien vlakbij zijn huis tijdens een beroving door jongelui in elkaar geslagen. De gevolgen ervan ondervindt hij nog steeds. Vijf jaar geleden werd er ook nog in zijn woning ingebroken. Van de zes boeken over Hoorn, die hij daarbij kwijtraakte, kreeg 'ie er dankzij ingeseinde collega-verzamelaars gelukkig vijf terug. Hij mist echter nog steeds het boek met 84 foto's over Hoorn-in-oorlogstijd.

"Voor me zo'n schrik nog eens overkomt, moet alles nu maar op een veilige plaats", zegt 'ie.

Hij speelde al langer met het idee z'n verzameling ergens onder te brengen, het Westfries Museum bijvoorbeeld. Maar Oud Hoorn had toch zijn voorkeur, betrokken als hij is bij het wel en wee van de vereniging en van de stad. Op vrijdag 19 maart heeft Johan Coenraad zijn collectie overgedragen aan penningmeester Pim van der Waal. Met de ondertekening van documenten werd de gift bezegeld. Hans Altorffer zag z'n bezit daarna "met bloedend hart" vertrekken.

Met pijn

"Het doet me natuurlijk pijn, 't is een stuk van m'n leven, ik heb alles met liefde verzameld. Toch geef ik het ook met een gerust hart weg. Het blijft immers in goede handen. Aan een verzamelaar had ik dit toch niet cadeau willen doen. En een betere conservatrice als Oud Hoorn zou ik niet weten. Ik hoop wel, dat m'n verzameling af en toe door het publiek bekeken kan worden, niet dat alles achter slot en grendel wordt weggemoffeld. Dat zou jammer zijn".

Veel Hoornse schilderijen sieren overigens nog altijd zijn woonkamer, er hangen ook nog genoeg tegeltjes en posters om te weten voor welke stad hij een zwak heeft. Een paar boeken waaraan hij verknocht is, blijven mooi op z'n zolderkamer staan. "Ik kan een beetje Hoorn-om-me-heen-toch-niet missen".

Z'n afhankelijkheid zit diep, dat blijkt. Opvallend, want de familie-Altorffer heeft nauwelijks Hoorns bloed. Zij stamt uit een oud Zwitsers geslacht, waarvan de stamboom met zeven generaties teruggaat tot 1750. Alle oudste zonen van elke nieuwe generatie werden Johan Coenraad genoemd. Hans Al-

"Het doet pijn, maar ik geef alles met een gerust hart weg"

torffer is de zesde in de rij, zijn zoon de zevende.

Rijksontvanger

De grootvader van onze verzamelaar kwam halverwege de jaren '20 naar Hoorn als rijksontvanger van de gemeente. De man hield kantoor in het pand Grote Oost 7, wat later het pand van advocaat en procureur mr. Windhausen zou worden. Grootvader vertrok in 1935 in gelijke functie naar Breda. Zijn zoon had intussen een handel in koffie, thee en -tabaksartikelen op Grote Oost 3 gevestigd.

Hans Altorffer is de oudste van drie zoons. Zijn broertjes Chris en Bas hebben nooit enige affectie met Hoorn gehad.

Moeilijke tijden braken aan toen vader Altorffer, veel te jong, in 1942 overleed. Moeder, Jeltje Antje Wijnstra, die verpleegster was geweest, nam noodgedwongen haar oude beroep op om de kost te kunnen verdienen. Ze kreeg een baan in het stadsziekenhuis onder zuster Morelisse. Haar zoons werden aanvankelijk in het weeshuis aan de Achterstraat ondergebracht, later kwamen deze in gezinnen terecht. Hans werd opgenomen bij de familie J.C. Meppe aan de J.P. Coenstraat. Daar is hij tot kort na de bevrijding gebleven, voordat het gezin in oktober '45 naar Utrecht verhuisde.

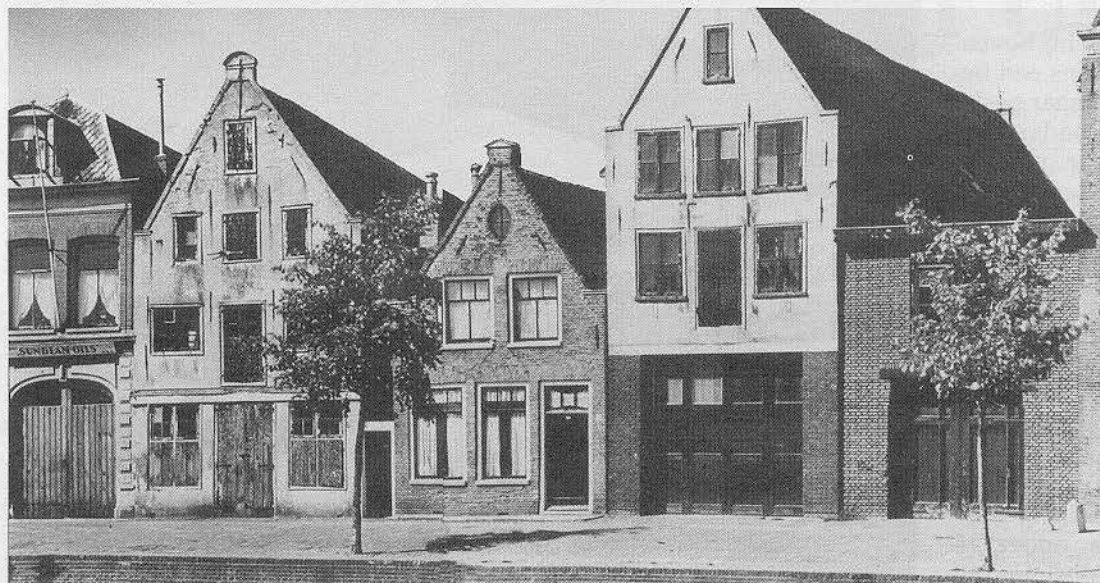
Zwerver

"Moeder ging toen dáár in ziekenhuis werken. Dat werd voor mij het begin van een zwerfend bestaan. Ik kwam eerst in het Burger Weeshuis terecht, toen in een tehuis voor moeilijk opvoedbare kinderen te Rotterdam. Daar heb ik elf jaar gezeten. Ik vertel er liever niet over. Ik denk dat Hoorn me zoveel doet omdat de stad me onbewust beschermde tegen alles, wat ik later in een harde wereld zou ondervinden. Ik leefde er onbezorgd, ik was er gelukkig. Ik zat er op de kleuterschool aan de Wisselstraat, op de lagere school aan de Muntstraat, volgde zondagsschool in de ULO aan de Messchaertstraat en ik weet er ook nog van dat we zondags wel eens naar de Grote Kerk op het plein gingen".

Nu het verzamelen voorbij is, heeft Hans Altorffer in ieder geval nog één grote hobby over: zingen. Hij beoefent al 40 jaar als bariton de koorzang. Dat begon in diensttijd in het koor van Joop de Knegt, die eind jaren '50 het razend populaire "Ik sta op wacht..." tot een nationale hit maakte. Hans Altorffer is nu al weer jaren een gewaardeerd lid van het Nationaal Christelijk Concert Mannenkoor. Op 12 juli vertrekt hij met dat koor voor drie weken naar Amerika.

"De States trekken me, maar ik zal er wel geen Hoorn vinden".

De Appelhaven met de kaaspakhuizen

Bij het opruimen van het archief van kaashandel K.H. de Jong kwamen ze in 1984 tevoorschijn: twee foto's van oude panden aan de Appelhaven, die samen een deel van de karakteristieke gevelwand uit vroeger jaren laten zien. De meeste panden op de foto's zijn (nog altijd) van de voormalige kaasfirma zelf.

Directeur A. Kroon gaf ze cadeau aan Wil Dijkman-Kool, die negen jaar als administratief medewerker aan de zaak verbonden is geweest. De foto's sieren nu de wanden van Appelhaven 4, waar Ben en Wil Dijkman wonen.

De zwart-wit-opnamen zijn, hoewel verschillend van afmetingen, bij drukkerij West-Friesland/Edecea zodanig aan elkaar gemonteerd, dat de panden net als voorheen één geheel vormen. De familie Dijkman stelde ze voor een afdruk beschikbaar.

Er is nog veel herkenbaar van wat er op de historische foto's is te zien. Het hoge verweerde gebouw, tweede van links, is echter roemloos verdwenen. Het was een van de vele pakhuizen in de omgeving van kaashandel K.H. de Jong. De toenmalige directie liet het pand in 1951 afbreken om er het huidige voor in de plaats te zetten. De nieuwbouw was onderdeel van een transactie met het Waterschap West-Friesland, dat destijds het pand met plat dak (rechts op de foto) bezat.

K.H. de Jong en het waterschap ruilden hun bezittingen "om niet", met gesloten beurzen dus. Hun voordeel was duidelijk. Het waterschap kreeg via de garagedeur rechtstreeks toe-

gang tot zijn kantoren aan het Grote Oost en de kaasfirma kon daardoor een aaneengesloten front aan de Appelhaven vormen. Zij liet het hoge pakhuis (vierde van links) afbreken. Nieuwbouw sloot aan op het verlaagde pand ernaast. Ruim dertig jaar lang was in het aldus vergrote gebouw de expeditie, de verpakingsafdeling en de opslag van K.H. de Jong gevestigd.

De firma bleef tot in 1984 actief met haar kaasexport. In dat jaar werd de B.V. verkocht aan een noordelijke holding in Zuidhorn (Gr.), maar de panden bleven behouden in K.H. de Jongs Exploitatiemaatschappij B.V. Ze worden nu verhuurd.

Op Appelhaven 5 en 5a (rechts op de foto) vestigde Doeke Veld zich met zijn antiekveiling De Eenhoorn. Deze wordt daar nu door zijn zoons Peter en Tim Veld gerund.

Boer nu hun praktijkruimte.

Op het adres Appelhaven 4 (tussen de verdwenen pakhuizen in) woonde meer dan veertig jaar Gerrit Pierlo, die al die tijd in dienst was van de kaashandel. Het pand is halverwege de tachtiger jaren fraai gerestaureerd. Het interieur is volledig herbouwd. In-en uitwendig ziet het er als een plaatje uit. Het oogt goed in de historische gevelwand aan de oude verstilte haven, hartje stad, waar Hoorn ongeveer is ontstaan.

Het pand geheel links op de foto is de woning van Nico Bart op de hoek van de Grote Havensteeg. Het ziet er vrijwel hetzelfde uit. Opvallend erbij is de hardstenen onderpui van de gevel, een van de weinige in de gemeente. Oorspronkelijk was hier steenhouwerij Polman gevestigd.

Bas Baltus maakte de foto van de situatie, zoals die er nu uitziet. (H.L.)

Rechts van de veiling is nog een glimp zichtbaar van het kaaspakhuis, dat in de wandeling "De Vismarkt" werd genoemd, naar het gelijknamige pleintje vlakbij. Het staat er nog precies zo. Er is nog geen huurder voor gevonden.

Daarnaast, hoek Appelsteeg (niet op de foto) was het kantoor van de kaashandel gevestigd. In dit monumentale huis (Appelhaven 7), hebben de huisartsen Reinders en De

De historie van pand Turfhaven 8

Met zeer veel interesse heb ik in uw kwartaalblad van 15 maart j.l. het artikel gelezen van Petra van Die-men over de historie van het pand Gedempte Turfhaven 8. Mijn vader is reeds geruimte tijd eigenaar van dit pand. Ik wil u hierbij attenderen op enige onjuistheden.

In 1960 hebben mijn vader (P. Sier) en diens buurman (F. Rombout) gezamenlijk het pand gekocht van C.J. Hendriks om aldaar een automatiekbedrijf te starten onder de naam Siero (werd later SIRO). C.J. Hendriks had vóór die tijd het pand in gebruik als viswinkel.

In 1961 is F. Rombout uit de maatschap gestapt. Mijn vader heeft toen diens aandeel in het pand en de zaak overgenomen.

De verbouwing tot automatiekbedrijf (en NIET automobiëlbedrijf) heeft in 1960 plaatsgevonden en niet in 1939, zoals u vermeldde.

In 1979 heeft een aanpassing van de zaak plaatsgevonden en is een andere voorpui geplaatst. Van de verbouwing van 1960 hierbij een afdruk.

Het dak is eveneens omstreeks 1960 geheel gerenoveerd. Omdat de dakkapel vrijwel vergaan was en verder geen functie meer vervulde, is deze toen verwijderd. Van de fraaie voorgevel, waarvan u een afbeelding laat zien, was in 1960 niets meer over. Kennelijk waren voor die tijd bij reparaties de fraaie delen verwijderd en vervangen door het recht-toe recht-aan werk.

Voor de stad Hoorn en het pand zou

het een goede zaak zijn, als bij een eventuele toekomstige verbouwing of bestemmingswijziging een stukje historie kan worden hersteld. Daarom de vraag of indien Oud Hoorn of anderen in het bezit zijn van nog meer afbeeldingen en/of tekeningen van dit pand, deze aan mij te willen afstaan. Ik kan die dan in mijn archief bewaren en, zo de mogelijkheid daartoe komt, er gebruik van maken.

Bij eventuele verkoop (ligt overigens niet in de bedoeling) kan ik die gegevens aan een nieuwe eigenaar geven.

C.J.P. Sier
W. Pontstraat 43
1135 ET Edam

Aanvullend onderzoek

Naar aanleiding van de brief van de heer C.J.P. Sier heeft Petra van Die-men enig aanvullend onderzoek gedaan naar de eigenaren van de Gedempte Turfhaven 8. Zij schrijft:

In 1924 werd Arie Jzn Commandeur (*20-12-1872 Ursem) eigenaar van het pand. Na zijn overlijden, rond 1927 werd zijn echtgenote Cornelia Maria Venverloo (*23-10-1875) eigenaresse.

Tussen 1944 en 1947 werd het eigendom in delen opgesplitst (vermoedelijk na het overlijden van Cornelia Maria Venverloo). Het grootste aandeel, namelijk 2/3, kwam in het bezit van Reinder Groot. Grietje Venverloo, wed. G.P. Broese en Cornelis Johannes Franciscus Hendriks, winkelier, kregen ieder 1/6 deel. Bertus W. Venverloo en Albertus Venverloo kregen beiden 1/12 van het pand.

Na een scheiding in 1951 kreeg C.J.F. Hendriks het volledige pand in handen. Via successie in 1953, vermoedelijk door het overlijden van zijn echtgenote, werd het pand wederom opgedeeld. C.J.F. Hendriks verkreeg de helft plus een kindsdeel, wat een totaal van 5/8 opleverde. De drie kinderen verkregen allen 1/8.

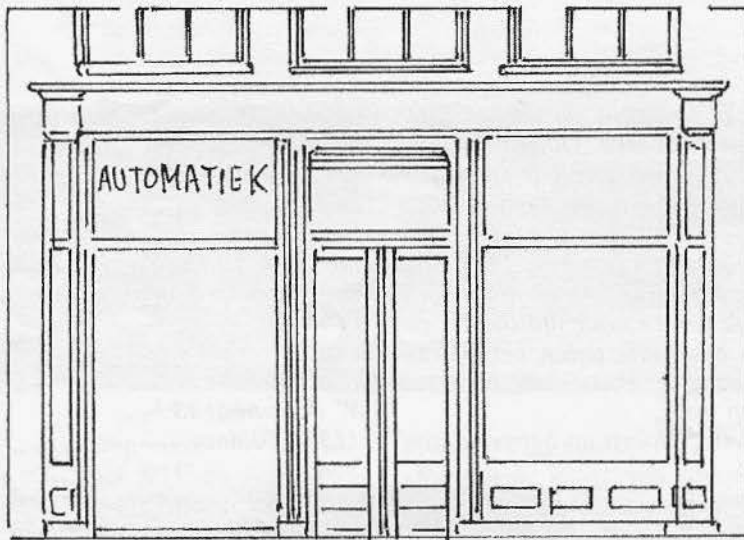
C.J.F. Hendriks werd op 8 mei 1888 te Nijmegen geboren, alwaar hij op 2 augustus 1912 met Johanna Hille-

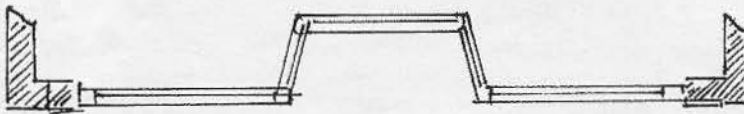
Het pand na de verbouwing in 1960.

PLAN AUTOMATENHAL TURFHAVEN 8 HOORN

SCHAAL 1 : 50.

VOORPUI

W. ter Braak

na Kok (*1-1-1888 Nijmegen) in het huwelijk trad. In augustus 1919 kwamen zij vanuit Dordrecht naar Hoorn. Zij kregen drie kinderen. De oudste was een zoon, Johannes Cornelis (*22-5-1913 Nijmegen), die uiteenlopende beroepen als kantoorbediende, slagersbediende en makelaar beoefende. Jan (*1-10-1915 Rotterdam) was drogistbediende en later winkelier. De jongste telg, de dochter Femia Johanna (*31-7-1921 Hoorn), trad vermoedelijk in het huwelijk met George Hubert Hofstee (Aruba-Nederlandse Antillen), aangezien deze laatste 1/8 deel verkreeg in plaats van Femia. C.J.F. Hendriks woonde met zijn gezin eerst op de Veenenlaan, achterenvolgens nummer 147 en 121. Op 5 november 1934 vertrok hij naar de Gedempte Turfhaven 8, alwaar hij waarschijnlijk een viswinkel begon. De laatste melding dat hij nog op dit adres verbleef dateert uit 1948. Zijn naam werd opgenomen in een adressenlijst.

In 1939 laat hij in het pand wel degelijk een automatenhal maken (zie afbeelding). Hierbij werd tevens de etalage aan de linkerzijde verlaagd. Wellicht was dit een aanvulling op de verkoop van vis. Vervolgens vond in 1955 een verbouw plaats van de visbakkerij, die achter het pand gelegen is.

In 1956 wordt zoon Jan C.J.Fzn Hendriks via een scheiding eigenaar van het pand. Deze verkoopt in 1960 aan het Vennootschap onder firma Automobielenbedrijf 'Siero', gevestigd te Edam. Dit vennootschap bestond uit de in de brief genoemde burens Pieter Sier en Alexander Fransiscus Rombout, beiden koopman te Edam.

De verandering van de fraaie onderpui moet gebeurd zijn tussen 1944, toen de in het vorige kwartaalblad gepubliceerde tekening gemaakt is. De verbouw was in 1960, zoals uit de brief is op te maken. Helaas is de preciese datum van de ingreep niet meer te achterhalen.

Omdat niet alle informatie uit het archief te halen is, is elke aanvulling, zoals deze brief van de heer Sier, bijzonder welkom. Zij kan aanknopingspunten bieden voor verder onderzoek.

Hierbij tevens een overzicht van de verleende vergunningen, waarin met name de informatie staat zoals deze te vinden is in het boekwerk **Hoorn, Huizen Straten Mensen**.

- 1851: vergunning tot vernieuwen pand
- 1905: A. Venverloo; aanbrengen zonneschermen
- 1914: A. Venverloo; vernieuwen onderpui
- 1923: A. Lebbink en P. Wortel; oprichten koek- en banketbakkerij en verlof voor verkoop van drank in de winkel en huiskamer
- 1934: C.J.F. Hendriks; verlof B in de winkel met daarnaast gelegen lokaal
- 1939: W.F. de Haan namens C.J.F. Hendriks; maken automatenhal
- 1946: J. van Riel namens R. Groot; vernieuwen stoep
- 1950: Fa. Gronert en Moeijes namens C.J.F. Hendriks; verbouwen nr. 8, o.a. trap en w.c.; tevens vergroten winkel
- 1954: J.H. Peerdeman voor J. Hendriks; bouwen visbakkerij
- 1959: N.V. Sier/J. Kakes voor Rombout en Sier; verbouwen winkelpand
- 1960: J. Kakes voor Rombout en Sier; verbeteren bovenwoning
- 1961: G.J.M. Wilbrink; uitbreiden van inrichting voor het bakken van voedings- en genotsmiddelen annex bereidplaats voor consumptiejs met een banketbakkers- en frituuroven
- 1979: G.C.H. van Laere; uitbreiden en wijzigen gevel
Architect: M. Terbraak te Amsterdam
P. Sier; uitbreiding en wijziging gevel
Architect: W. ter Braak Van Laere; vergunning automatiek

Marie Elise Loke de eerste vrouwelijke lector in ons land

Aletta Jacobs is de geschiedenis ingegaan als de eerste vrouwelijke student aan een universiteit in ons land. Groningen had de primeur in 1871. Vele straten in Hollandse steden dragen intussen haar naam, als een hommage aan degene, die een belangrijke rol speelde in de bewustwording van vrouwen.

Vrijwel onbekend is echter de naam van de eerste vrouwelijke docent aan een van 's lands universiteiten: Marie Elise Loke. Van 1907 tot aan haar overlijden in 1916 was zij (ook in Groningen) lector in de Franse taal en letterkunde. Haar benoeming haalde de internationale pers.

Marie Elise Loke werd 7 augustus 1870 in Hoorn geboren als dochter van de waterstaatsingenieur Pieter Loke en Geertruida Telders. Pieter Loke (1831, Breda) had zich in '67 met zijn gezin vanuit Assen op het adres Achter de Vest 1-146 gevestigd, het huidige Achter de Vest 56 nu advocatenkantoor. Daar woonde later het gezin van dokter Winkler, echter niet in hetzelfde pand, want dat werd in 1912 gesloopt en vervangen door het huidige. Pieter Loke huurde het voor f 275.- per jaar. Later verhuisde hij naar Nieuwstraat 2/54, tegenwoordig nummer 22 (juwelierszaak).

Pieter Loke was van 1867 tot 1875 ingenieur van Rijkswaterstaat en als zodanig hoofd van dienst in het arrondissement Hoorn. Hij was een zoon van mr. J.J. Loke, lid van de Hoge Raad. Zijn dochter Marie Elise was de vijfde in een gezin van zes kinderen.

Reeds op jonge leeftijd stond Marie Loke als onderwijzeres voor de klas. Ze had een grote belangstelling voor de wetenschap. Dankzij studies in de avonduren behaalde ze achter elkaar de lagere acties Engels en Frans en haar MO-A examen Frans. In 1900 slaagde ze ook voor het MO-B examen in die taal.

Marie Loke wordt in Kampen lerares aan het Stedelijk Gymnasium, later aan de meisjes-HBS te Den Haag. In 1903 verscheen de eerste publikatie van haar hand: een vertaling van "Le roman de Tristan en

Iseut". In 1906 promoveerde ze aan de universiteit van Toulouse.

Huiverig

In 1907 werd zij lid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde. In hetzelfde jaar beval haar leermeester, prof. dr. J.J. Salverda de Grave haar aan bij het college van curatoren van de Groningse universiteit. Dat was revolutionair in die dagen.

In zijn aanbeveling schreef hij: "Ik geef mij er rekenschap van, dat het een nieuwigheid is een dame in het personeel der Universiteit te benoemen, doch ik acht het zeer onwaarschijnlijk dat hiertegen bezwaar zou worden gemaakt".

De professor vergiste zich. De curatoren toonden zich zeer huiverig een vrouw te benoemen. Eerst nadat drie andere mannelijke kandidaten een aanbod van de universiteit hadden afgeslagen, besloot men de zelfbewuste Marie Elise Loke op 28 oktober 1907 dan toch maar te benoemen. De New York Herald schreef over die beslissing:

"The professional body of the Dutch universities had ceased to be exclusively masculine". (De professionele staf van de Hollandse universiteiten is niet langer exclusief mannelijk).

Geliefd

Loke zou bij haar studenten zeer geliefd worden. Ze was geen kenau als gevreesd, bleek zacht, verfijnd en vriendelijk.

Marie Elise logenstrafte bovendien de hardnekkige opvatting dat vrouwen door het volgen van een studie hun vrouwelijkheid zouden verliezen.

Een van haar leerlingen, Annie Openheim schrijft in 1916 in een schets "dat Marie zelf vrouwelijker was dan alle andere vrouwen". Om te vervolgen met: "Hoe goed herinner ik mij den indruk die haar voorlezen maakte, hoe stil wij allen zaten te genieten, als wilden wij vasthouden den etherischen klank van haar stem, de trilling van emotie voor het schoone, die zij op ons overbracht".

Bescheiden

Hoewel zij geen strijdbaar feministe was en zeer bescheiden bleef, werd zij in 1910 toch voorzitter van de Groningse afdeling van de Nederlandsche Bond van Vrouwenkiesrecht. Ze besepte, flegmatisch als ze was, dat het vrouwenkiesrecht er ook zonder haar inspanningen wel zou komen.

Van belang blijven intussen de vertalingen, die Loke maakte. Haar vertaling "Tristan en Isolde" beleefde in 1973 zelfs nog een vijfde druk. Een kwaadaardig gezwel maakte veel te vroeg een einde aan haar leven. De geleerde Hoornse stierf ongetrouwd op 2 februari 1916, 45 jaar oud.

Over Marie Elise Loke is onlangs een biografie verschenen, geschreven door Inge de Wilde, uitgegeven bij Passage in Groningen (f 19.50, ISBN 90-5452-008-6). In april en mei j.l. was in het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging te Amsterdam een tentoonstelling te zien over leven en werken van de begaafde vrouw, die - volgens Inge de Wilde - veel bekender zou worden als haar een even lang leven was gegund als Aletta Jacobs, die 75 jaar werd.

De portretschilders

John R. Brozius, kunsthistoricus, afgestudeerd aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, tijdelijk verbonden aan het Westfries Museum, schreef bijgaande beschouwing over "Hoornse schilders in de 17e eeuw". Zijn artikel is bedoeld als aanvulling op de serie die Caroline Hom in 1992 in Oud Hoorn publiceerde.

In de reeks artikelen 'Hoornse schilders in de 17e eeuw' die het afgelopen jaar in Oud Hoorn verscheen, is een eerste aanzet gegeven tot het rubriceren van de diverse schilders die in Hoorn werkzaam zijn geweest(1). Caroline Hom heeft hiermee een basis gelegd voor kleine archivarische vondsten en andere aanvullingen op het beeld op de Hoornse schilderkunst in de 17e eeuw.

Een onderzoek naar het leven en werk van de Hoornse portretschilder Jan Albertsz. Rotius heeft een aantal nieuwe gegevens over de Hoornse portretschilders Jan van Teylingen, Abraham Liedts en Jan

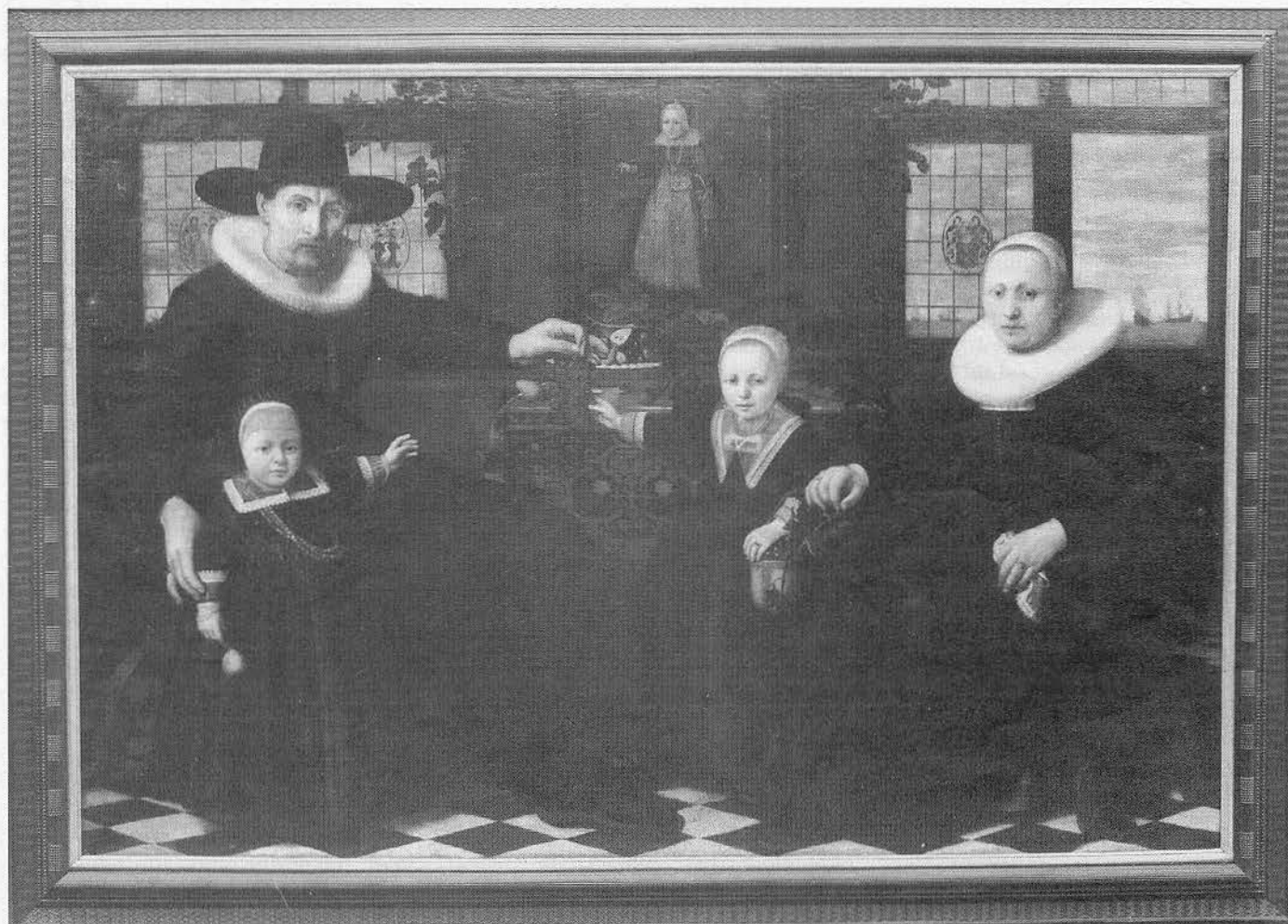
Albertsz. Rotius aan het licht gebracht.

De beginjaren van Jan van Teylingen

Jan van Teylingen is een van de vele schilders van buiten Hoorn die profiteerde van de toegenomen vraag naar portretten in een stad waar een lokale schildersschool nagenoeg ontbrak. Hij kwam circa 1628 naar Hoorn om een functie te bekleden bij de Gecommitteerde Raden van Westfriesland en het Noorderkwartier. Hij kreeg in de jaren daarna diverse portretopdrachten van zowel zijn werkgever als de burgerij van Hoorn.

Over het leven van Van Teylingen voor zijn komst naar Hoorn is weinig bekend. Hij stond in 1624 ingeschreven in het Sint Lucasgilde te Dordrecht en trouwde een jaar later in deze stad met de weduwe Adriana Havermans afkomstig van Breda. Volgens de trouwacte was hij afkomstig van Emden in Oostfriesland.

De vader van Van Teylingen, Jan Lourensz., kon tot dusver niet in verband worden gebracht met de omvangrijke Van Teylingen families in Alkmaar en Haarlem. Van Teylingens moeder, Ellichje (Aletta) Hendrix, had familie in het Oostfriese Aurich(2). Het stadje ligt slechts enkele kilometers van Emden verwijderd. Het is daarom waarschijnlijk dat Van Teylingen inderdaad in Emden is geboren en niet in Leeuwarden(3) of Hoorn, waar door de aanwezigheid van zijn broer Lourens de huwelijksgeboden werden afgekondigd. De doopacte van Van Tey-

Jan van Teylingen (toegeschreven), Portret van een onbekende familie (ca. 1635). Verblijfplaats onbekend

lingen is tot dusver niet gevonden, maar hij zal gezien het jaar van zijn eerste en enige huwelijk omstreeks 1600 zijn geboren.

Zowel Jan van Teylingen als zijn broer Lourens staan te boek als geadmiteerd landmeter(4). Waarschijnlijk hebben zij beiden aan de Universiteit van Leiden hun opleiding genoten aan de *'Duytsche Mathematique'*. Van Teylingen werd daar geexamineerd door Floris van Schoten, die zich *'professor der fortificatien'* noemde(5). Volgens Von Wurzbach wordt Van Teylingen omstreeks 1625 in Leiden vermeld(6), maar hij maakt niet duidelijk in welke hoedanigheid.

In de functie van provoostgeweldige bij de Gecommitteerde Raden was Van Teylingen contractueel verplicht *'het Landt in landmeterije en fortificatie'* te dienen. Hij vond echter voldoende tijd portretten te schilderen voor de Hoornse burgerij.

Tot dusver zijn al enkele werken van zijn hand bekend. Waarschijn-

lijk moeten de portretten van Reinier Ottz. Hinloopen, het pendant van Trijntje Tijdsr. van Nooy en het portret van Gerard Ottz. Hinloopen ook aan Van Teylingen worden toegeschreven(7). Deze portretten waren afkomstig van de Westfriesse familie Alewijn en werden in 1885 aangekocht door het Rijksmuseum te Amsterdam. De werken werden toegeschreven aan Nicholaes Eliasz. genaamd Pickenoy. Ver voor de herontdekking van Van Teylingen die in de stijl van Van Miereveld, Van Ravesteyn en Pickenoy schilderde.

Ook een familieportret uit circa 1635 moet volgens een mondelinge mededeling van Ekkart (Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Den Haag) worden toegeschreven aan Van Teylingen (afb.1). Het familieportret werd eerder door Renckens toegeschreven aan Rotius(8). Deze toeschrijving was echter erg onzeker door de datering en de stilistische verschillen met Rotius vroege werk. Volgens een notitie bij het R.K.D. heeft Renckens de

toeschrijving later ook teruggenomen en het werk als *'vermoedelijk Westfries'* betiteld.

Door de toegenomen bekendheid met het werk van Van Teylingen zullen er in de nabije toekomst zeker nog meer portretten op zijn naam worden gesteld.

Het geboortjaar van Abraham Liedts

Volgens de trouwacte van Liedts uit 1661 was hij afkomstig van Hoorn. Er is geen reden aan deze vermelding te twifelen. Bij iedere vermelding in de doop- of trouwboeken van de gereformeerde kerk werd consequent de oorspronkelijke geboorteplaats vermeld en er zijn mij geen gevallen bekend waar hiervan werd afgeweken.

In zijn trouwacte werd Liedts *'vrijgezel'* genoemd. Een indicatie van zijn relatief hoge huwelijksleeftijd. Normaal werd een man van huwbare leeftijd *'jonggezel'* genoemd. Of *'weduwenauer'* als hij al eerder getrouwd was geweest.

Abraham Liedts (toegeschreven), Portret van een 14-jarig meisje (1655). Hoorn, Westfries Museum

Abraham Liedts (toegeschreven), Portret van een 10-jarig meisje (1655). Hoorn, Westfries Museum

In de jaren 50 van de 17e eeuw werd Liedts meerdere malen als getuige gevraagd om notariële acties mede te ondertekenen. Voor zover mij bekend gebeurde dit op 19 december 1646 voor de eerste maal(9). In de 17e eeuw werd men pas op 25 jarige leeftijd mondig of volwassen beschouwd. Het is aannemelijk dat de onafhankelijke getuige, in de persoon van Liedts, ook volwassen was bij de ondertekening van de acte. Hij moet daarom in 1646 zo'n 25 jaar of ouder zijn geweest. Een mogelijk geboortjaar even voor 1621 kan echter niet worden gecontroleerd, want de doopinschrijvingen van de Hoornse gereformeerde kerk van 1618 tot 1625 zijn verloren gegaan. Een negatief bewijs dat Liedts niet voor of na deze periode is gedoopt kan nog geleverd worden. Het is daarom waarschijnlijk dat hij na 1618, maar voor 1621 is geboren. Zijn vroegst bekende werk, het schuttersstuk van kapitein Dirck Claesz. Veen (Hoorn, Westfries Mu-

seum), met zijn zelfportret als schutter, moet hij dan op ongeveer 31 jarige leeftijd hebben gemaakt.

De portretten van de zusjes Veen

Er bestaat al geruime tijd twijfel over het auteurschap van de twee fraaie meisjesportretten van 1655 die het Westfries Museum als bruikleen uit de collectie Merens(10) kreeg (afb. 2 en 3). In de catalogi van 1891 en 1942 staan ze op naam van een onbekende schilder. De kennis omtrent de Hoornse meesters uit de 17de eeuw is sindsdien toegenomen, en op stilistische gronden kunnen zij thans met enige zekerheid worden toegeschreven aan Abraham Liedts. Door vergelijking met het kinderportret van Cornelis Bakker, dat 'A. Liedts Ao 1667' is gesigneerd en gedateerd en zich eveneens in het Westfries Museum bevindt, blijkt de onmiskenbare overeenkomst in de wijze waarop het gezicht en de enigszins weke handen zijn geschilderd.

De pose van de meisjes met diverse kleurrijke attributen als handschoenen en vruchten prominent voor het lichaam, is kenmerkend voor het werk van Liedts. Gecombineerd met het rijke coloriet heeft hij zo zijn onkunde op het gebied van modelering op bekwame wijze weten te verdoezelen. We zagen al bij zijn schuttersstuk uit 1652, dat de perspectivische verhoudingen niet geheel kloppen. Ook op zijn portretten houdt de figuur, en met name het hoofd, iets vlaks en tweedimensionaals. De donkere, bijna egale achtergrond versterkt de indruk dat Liedts als het ware naar de toeschouwer toe werkte.

Rotius' portretten van Lysbeth Jacobsdr. Veen en Grietje Jacobsdr. Veen (afb. 4 en 5) uit 1656 laten zien hoe plastisch figuren in een denkbeeldige ruimte konden worden geplaatst. Het kleurgebruik is minder fraai dan bij Liedts, maar Rotius toont zich hier, als op zijn schuttersstukken, de betere technicus.

Jan Albertsz. Rotius, Grietje Jacobsdr. Veen (1656).
Hoorn, Westfries Museum

Jan Albertsz. Rotius, Lysbeth Jacobsdr. Veen (1656).
Hoorn, Westfries Museum

De identificatie van de portretten van de zusjes Veen

De identificatie van Rotius' meisjesportretten uit 1656, als Lysbeth Jacobsdr. Veen en Grietje Jacobsdr. Veen, wordt niet bestreden. Er bestaat echter nog steeds veel verwarring over de identiteit van de geportretteerden.

Het portret van Lysbeth Veen op 16-jarige leeftijd is afkomstig van de collectie Merens. Het portret van Grietje Veen op 11-jarige leeftijd, werd door de heer Velius-Baert aan het Westfries Museum geschonken. Grietje Veen trouwde in 1668 met Dirk Velius en het portret is tot 1891 via de mannelijke lijn in de familie gebleven.

De beide portretten zijn waarschijnlijk geen pendants. Het oudste meisje staat rechts, en daarmee heraldisch verkeerd, en het formaat van beide portretten is niet exact gelijk. De familiegelijenis is echter opvallend. Door de vrijwel zekere identificatie van Grietje Veen en de stilistische overeenkomsten tussen beide portretten kon haar oudere zuster worden geïdentificeerd.

Ook de leeftijds aanduidingen op de portretten ondersteunen de identificatie. Lysbeth Veen werd 31 mei 1640 gedoopt en Grietje Veen 30 mei 1645. In 1656 waren zij, vrijwel op dezelfde dag, respectievelijk 16 en 11 jaar oud geworden.

Het probleem dat zich aandient, is dat de meisjes op de portretten van Liedts in 1655 respectievelijk op 14 en op 10-jarige leeftijd waren geportretteerd. Theoretisch zouden zij de zusjes Veen kunnen zijn. Maar omdat de beide meisjes Veen bijna gelijktijdig gedoopt waren, en hun verjaardagen slechts enkele dagen uit elkaar kunnen liggen, is het praktisch vrijwel onmogelijk dat zij met een leeftijdsverschil van vier jaar zouden zijn geportretteerd. De identificatie van de meisjesportretten, die werd voorgesteld door A.J.H. Merens(10) en werd opgenomen in de museumcatalogus van 1942, kan niet juist zijn.

De leermeester van Rotius

Inmiddels zijn er talloze schilders voorgesteld als Rotius leermeester. Houbraken noemde met enige stelligheid Pieter Lastman, maar afgezien van de stilistische verschillen tussen het werk van Rotius en Lastman komt hij ook chronologisch niet in aanmerking(12).

Thans worden er een 70 tal portretten en 8 stilleven met enige zekerheid aan Rotius toegeschreven. Het is daarom onvermijdelijk dat hij

overeenkomsten vertoont met andere meesters van zijn tijd. Zijn 5 grote schuttersstukken uit de periode 1649-1655 zijn beïnvloed door de Amsterdamse portretschilder Bartholomeus van der Helst, maar getuigen niet van zijn eventuele leermeesterschap. Het was in de 17e eeuw gebruikelijk dat men bepaalde poses en soms hele compositieschema's van elkaar 'leende'. Voor Rotius, die nog niet eerder een schuttersstuk met levensgrootte figuren had geschilderd, was het logisch dat hij in Amsterdam naar een aantal voorbeelden zocht. Men kan zich alleen maar verbazen over de snelheid waarmee hij zich de stijl van Van der Helst eigen heeft gemaakt.

Indien men Rotius vroege portretten nader beschouwd moet men zich afvragen of hij wel een portretschilder als leermeester heeft gehad. Het zelfportret met zijn vrouw en eerste kind uit circa 1643 (Macon, Musée Municipal des Urselines) is compositorisch onevenwichtig. En de kleding is zo verheldend gebruikt dat de figuren nauwelijks gewicht lijken te hebben. Een interessant motief op dit portret is, dat Rotius met palet en penselen in de hand, zich presenteert als kunstschilder. Op de achtergrond hangt een klein stilleven, waarschijnlijk van zijn hand. Ook in werkelijkheid maakte Rotius in deze tijd stilleven. Van de 8 stilleven die aan hem worden toegeschreven zijn drie circa 1661 geschilderd en maar liefst vier in de vroege jaren 40. Ook het vroegst bekende werk van Rotius is een stilleven. Het is gemonogrammeerd en gedateerd 'R 1639' (verblijfplaats onbekend). Het monogram gebruikte hij ook voor zijn portret van Cornelis Jansz. Westwoud uit 1643. (Diepenheim, Verzameling Schimmelpenninck).

De indruk ontstaat dat Rotius is begonnen als stillevenschilder en zich geleidelijk in het schilderen van portretten heeft bekwaamd. In Hoorn had hij de mogelijkheid kennis te nemen van het werk van Jacob Waben en Jan van Teylingen. Zij en later Van der Helst hebben Rotius waarschijnlijk bekend gemaakt met de eigentijdse portreticonografie.

Noten

Archiefdienst van Westfries Gemeenten is afgekort tot AWG.

De diverse verwijzingen naar de Doop, Trouw en Begraafboeken van de Hoornse gereformeerde kerk zijn voor de overzich-

telijkheid van het verhaal zonder bronvermelding. De DTB-boeken van de 17e eeuw zijn zowel chronologisch als alfabetisch ontsloten en te raadplegen in de studiezaal van het archief.

- 1) C. Hom, 'Hoornse schilders in de 17e eeuw', *Oud Hoorn*, jrg.14(1992), nr. 1, pp. 79-83 (deel 1. De marineschilders), nr.2, pp. 67-70 (De stillevenschilders), nr.3, pp. 103-108 (De portretschilders), nr. 4, pp.144-148 (Landschapschilders, een architectuurschilder en 'onbekenden'(slot)).
- 2) AWG, Notarieel Archief Hoorn, 2090 (15 oktober 1641).
- 3) C.J. Gonnet, 'Jan van Teylingen', *Oud Holland* 38(1920), p.138
- 4) Van Lourens van Teylingen zijn inmiddels twee kaarten bekend. Jan van Teylingen heeft meegewerkt aan de 'charte van het eylandt van Texel met zijn stromen en gronden'. De kaart werd circa 1616 door A. Metius gegraveerd en circa 1644 door Van Teylingen gekopieerd en aangevuld. Huidige verblijfplaats Algemeen Rijksarchief Den Haag. Hingmann 2665. Zie ook M. Donkersloot-de Vrij, *Topografische kaarten van Nederland vóór 1750*, p.139, no. 705.
- 5) Ibid., p.210. Fortificatiekaarten zijn vaak door militairen vervaardigde kaarten met verdedigingswerken, vestingen, forten en bijvoorbeeld waterlinies die van militair strategisch belang kunnen zijn.
- 6) A. von Wurzbach, *Niederländisches Künstler-Lexicon*, dl.2, p.706
- 7) Catalogus, *Alle schilderijen van het Rijksmuseum te Amsterdam* (1976), p. 219. Reinier Ottz. Hinloopen A1319, paneel 123x91cm, gemerkt 'Año 1631. Aeta 22.'. Trijntje Tijdsdr. van Nooy A1313, paneel 123x90cm., gemerkt 'Ao 1631 Aetatis 24.'. Gerard Ottz. Hinloopen A1312, paneel 123x90 cm., gemerkt 'Ao 1631. Aetatis 27.'. De namen van de geportretteerden bevinden zich op de achterzijde.
- 8) B.J.A. Renckens, 'De Hoornse portretschilder Jan Albertsz. Rotius', *Nederlandsch Kunsthistorisch Jaarboek* 2(1948/49), p.218, cat.nr.9
- 9) AWG, Notarieel Archief Hoorn, 2088 (19 december 1646).
- 10) Rijksarchief Noord-Holland, Familiearchief Merens, 332B ('pogingen tot het opsporen van de identiteit van de onbekende personen').
- 11) Catalogus Westfries Museum (1942), p.40-41. Portret van een 14 jarig meisje A150, paneel 95.5x73cm., gemerkt 'Aetatis 14 Ao. 1655.' (onbekende schilder). Portret van een 10 jarig meisje A151, paneel 96x72.5cm., gemerkt 'Aetatis Suae 10: Ao/-1655.' (onbekende schilder).
- 12) A. Houbraken, *'De Grootte Schouburgh der Nederlantsche konstschilders en schilderessen...'*, (ed. princeps 1719), ed. P.T.A. Swillens, dl. 2, pp. 8-9.

Schepen op gevelstenen

De redactie ontving onderstaande brief, die een interessante aanvulling vormt op het artikel van Bas Baltus, *Kent U Hoorn ook zo* in het december-nummer van 1991. Wij menen, dat het niet nodig is een aanvulling op deze brief te geven.

In uw blad 'Oud Hoorn' - nr. 4 van 15 december 1991, blz. 126 - vraagt de heer Baltus of er onder de lezers mensen zijn die enige maritieme kennis bezitten, om iets te kunnen vertellen over de scheepstypen die op de getoonde gevelstenen voorkomen.

Hoewel mijn studie van de historische scheepsbouw hoofdzakelijk de 17e eeuw en in het bijzonder de constructie van de 'Zeven Provinciën' betreft, wil ik toch een poging doen om in het geval van deze gevelstenen enige duidelijkheid te verschaffen.

Foto 1

Het betreft hier een zg. 'spriet' getuigd scheepje, waarschijnlijk een damloper. Dit was een scheepje waarmee vracht tussen bepaalde steden werd vervoerd, maar ook wel goederen en personen naar de op de rede van Texel liggende oorlogs- of koopvaardijvloot.

Een veel hier op lijkend type was de

kaag. Ook deze werden vaak voor de beurt- of veerdienst op de Zee der Zee gebruikt. Uit vloot victualie lijsten weten we, dat bijvoorbeeld vaten met vlees door De Ruyter ingekocht in Monnickendam, per beurtschip naar Hellevoetsluis werden gebracht.

In het boek van Van Yk, 'De Nederlandse Scheepsbouwkunst' uit 1697, staan uitgebreide lijsten met het vrachtloon van deze beurtschepen. De prijzen werden per last berekend.

Ook Hoorn wordt veelvuldig in deze lijsten genoemd. Om tot een betrouwbare betaling per last te komen, werden deze scheepjes nauwkeurig geijkt.

Van Yk spreekt van kagen, wijschepen, smalschepen, damlopers, dremmelaars, baters en de beitel-schepen en alle rondschepen. Dus er waren nogal wat types. Zij leken echter zeer veel op elkaar en alleen de afmetingen van het schip bepaalde dan de naam. Een smalschip was bijvoorbeeld zodanig van breedte, dat het via een bepaalde sluis naar een bepaald gebied kon varen. Een wijschip kon dat niet en was meer voor het open water geschikt.

Foto 2

Duidelijk een bewapende koopvaar-

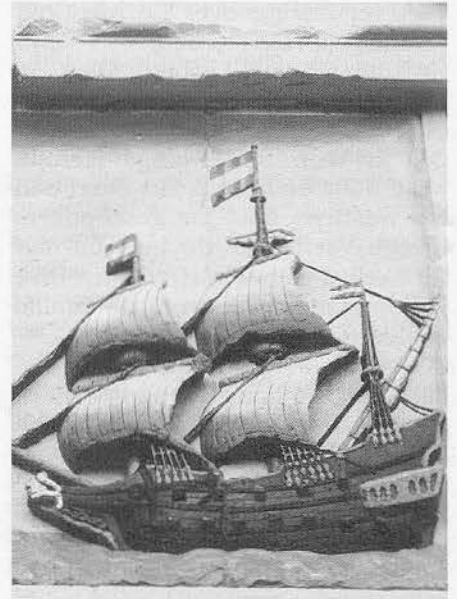

Foto 2 Retourschip of 'Straetsvaerder'

der van het spiegelschip type. Het zou een retourschip kunnen zijn of een 'straetsvaerder'.

Het retourschip, meestal van de VOC, deed reizen naar Indië. Dit hoefde niet direct vice-versa te zijn. Soms bleef een schip langere tijd in de Indische Archipel tussen de diverse eilanden varen, voordat hij zijn vracht bij elkaar had en weer naar patria terugkwam.

De 'straetvaarders' voeren op de Middellandse Zee en waren zwaar bewapend tegen de daar voorko-

Foto 1 Damloper

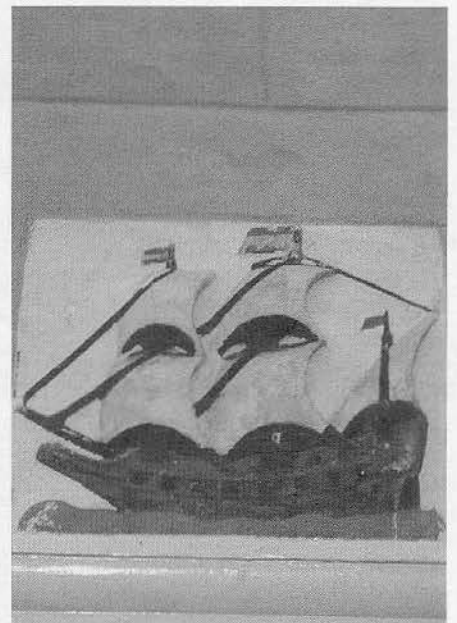

Foto 3 (toelichting pag. 59) Retourschip of Straetsvaerder.

mende, vaak met slavengaleien, opererende zeeroversbendes. Wie kent niet de Barbarijse zeerovers en hun uitvalshavens als Tanger etc. De getoonde koopvaarder heeft het driehoekige bezaanzeil tegen de bezaansroede opgedoeft en vaart voor de wind.

De leeuw staat niet op het roer, maar voor op het schip op het galjoen.

De aanwezigheid van zijgalerijen aan het achterschip, duidt in ieder geval op een groot kostbaar schip.

Foto 3

Geeft inderdaad een soortgelijk schip weer als foto 2. Hier is het bezaanzeil in gebruik.

Ook hier is een zijgalerij bij de spiegel aangegeven.

Foto 4

Komt overeen met het scheepje van foto 1.

Dit scheepje heeft echter een rechte voorstev en zou bijvoorbeeld een kaag zonder zwaarden kunnen zijn.

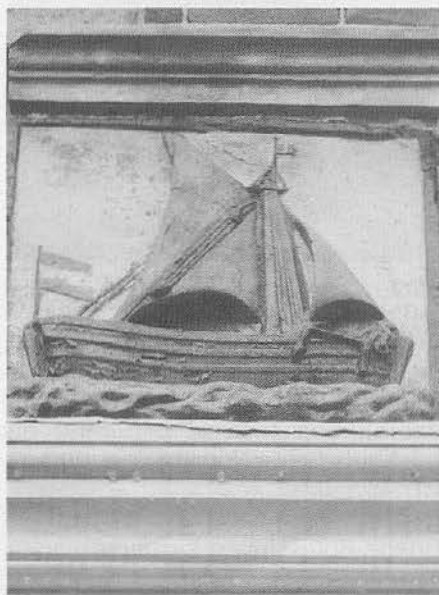

Foto 4 Kaag zonder zwaarden?

Foto 5

Is hoogst waarschijnlijk een zgn. 'pinas', een klein bewapend vrachtvaardertje.

In principe een klein handzaam spiegelscheepje, overwegend gebruikt voor de handel op de Oost en de Middellandse Zee. Weinig of geen versiering. De vrachtvaarder bij uitstek en naast het fluitschip de hoofdtypen voor de Hollandse koopvaardijvloot. Deze schepen maakten, dat de Republiek in de 17e eeuw tot grote bloei kwam. Zij waren met weinig mensen te varen en daardoor goedkoop in gebruik.

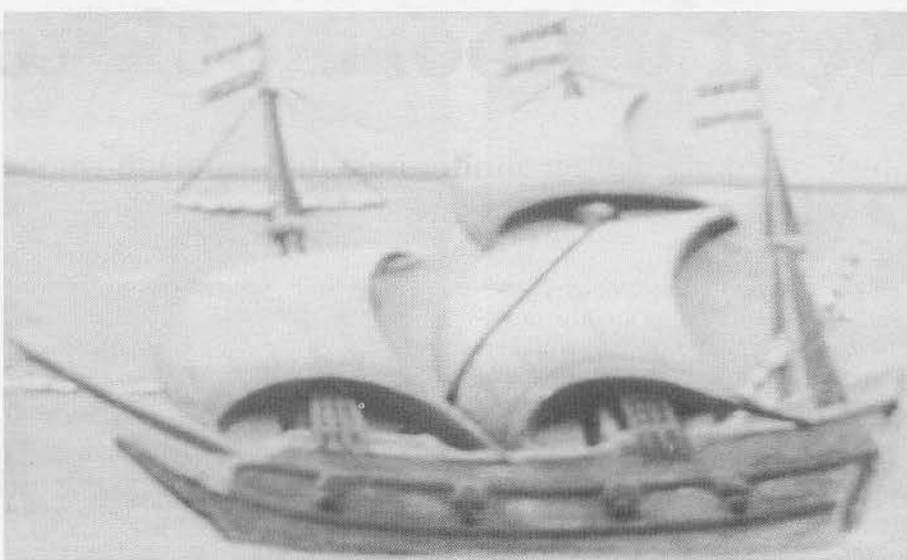

Foto 5 Pinas

Foto 6

Wat zou Hoorn zijn zonder een 'fluitschip'!

Dit is typisch een onbewapend fluitschip, vaak van Doopsgezinde schippers.

De vele berghouten, het ronde achterschip, de vorm van het roer en het diepe 'verwulf'. Ja hoor, dit is er een! En nog een vrij grote ook!

Ik denk niet, dat het nodig is verder over dit type schip uit te wijden. Liorne en Hoorn zijn nauw met elkaar verbonden!

Alleen dat verhaal van dat smalle dek, dat is wel leuk, maar dat het

nu zoveel met de Sonttol te maken heeft, ik betwijfel het. Het was veel meer een zaak van lengte- en breedteverhoudingen en de daarvoor benodigde lengtestijfte van het schip. Ook de diepgang was evenals van de andere schepen fors te noemen. Een grote geladen fluit had al gauw een diepgang van 4 à 4½ meter. Met vriendelijke groeten,

Otte Blom

Leverkruid 20,
1441 XN Purmerend
tel. 02990-35432

Foto 6 Fluitschip

Kent u Hoorn ook zo?

J.M. Baltus

Merkwaardigheden en minder bekende aspecten van het historische Hoorn

De prijsvraag in het vorige kwartaalblad bracht onvermoede moeilijkheden. Sommige poortjes bleken in het weekeinde niet of nauwelijks bereikbaar. Zo schrijft mevrouw Lampe dat ze bij het zoeken naar poort nr. 1 betrapte werd door een voorbijganger terwijl ze door het sleutelgat van een deur stond te loeren. "Wat sta je daar te gluren?" werd haar argwanend gevraagd... Maar Rik Singer bericht: "Niet echt een moeilijke opgave. Zonder hulp zelf opgelost."

De oplossingen

Foto 1

Poortje aan Oude Turfhaven, te zien vanaf het Weeshuisplein. A.J. de Wolff vraagt: "Blijft dit gebied na de restauratie van de Mariakapel toegankelijk?" Antwoord: waarschijnlijk wel, maar alleen overdag.

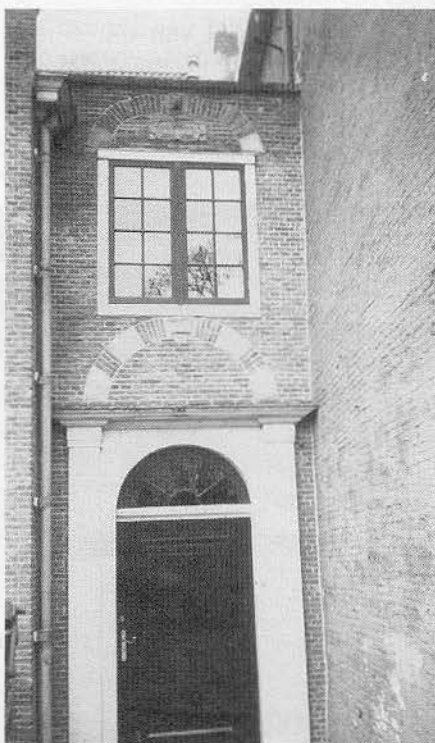
Foto 2

Poortje Achter de Vest, tussen nr. 46 en 48. Het is het 'schoolpoortje' van de voormalige MULO-school aan Onder de Boompjes. Rik Singer meldt dat 'tegenover de Mariatoren enige jaren een bekende Nederlandse (Engelstalige) zanger heeft gewoond: Spooky van het duo Spooky en Sue. Meest bekende hit uit 1974: *Swinging on a star*."

"Schoolpoortje"

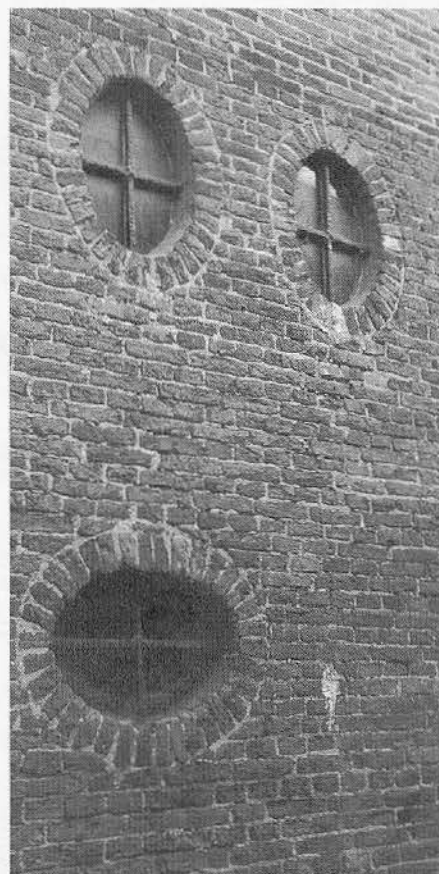
Foto 3

Achterzijde van het Doelengebouw aan de Achterstraat te zien van het Doelenveld.

Foto 4

Geen poortje maar muur in de Gortsteeg tussen Achterom en Grote Noord. Nu zijmuur van opticien

Osinga; R. Mantel bericht: "Achter deze muur was vroeger gevestigd de schoenmakerij van J. Bervoets (die ook in hoeden en petten handelde), ook toen al behorend bij hoekhuis Grote Noord 87.

Goede oplossingen kwamen binnen van: Josine en Christiaan Schrickx, A.J. de Wolff, J. Baart, Joke van Tartwijk-Hylkema, fam. Lampe, Chris en Vera Hellingman, mevr. M.C. Mes, mevr. J.C. de Waard-Opmeer, Rik Singer, R. Mantel, D. Tangeman, J.H.J. Wester en J. Homan.

Vrouw Fortuna koos dit keer weer een harer sexegenoten, nl. Joke van Tartwijk-Hylkema uit Hoogkarspel. Hartelijke felicitaties ook aan haar echtgenoot Ben wiens handschrift ik meende te herkennen in de oplossing: onbaatzuchtige echtelijke steun dus...

De nieuwe vraagstukken staan op de volgende pagina.

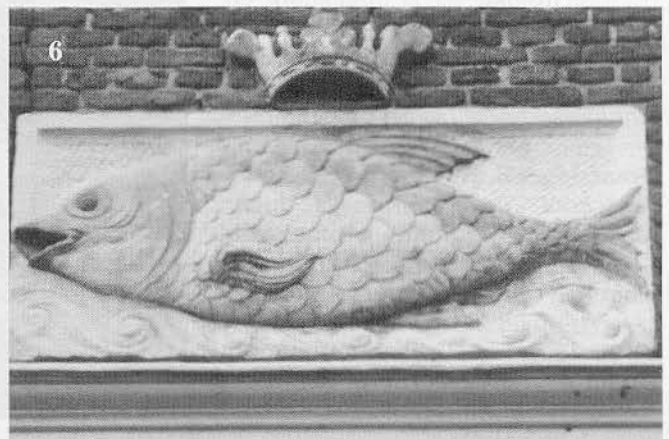
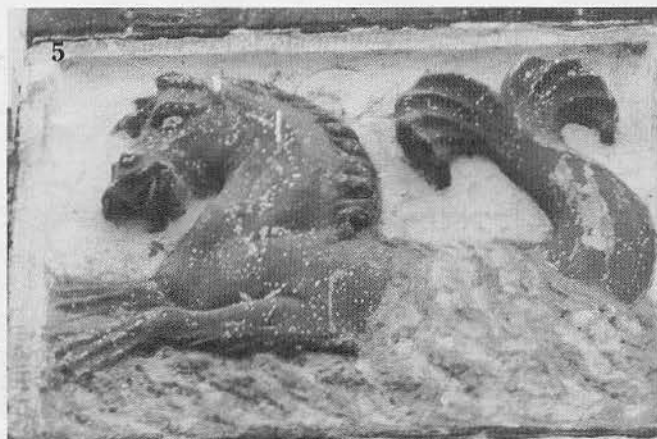
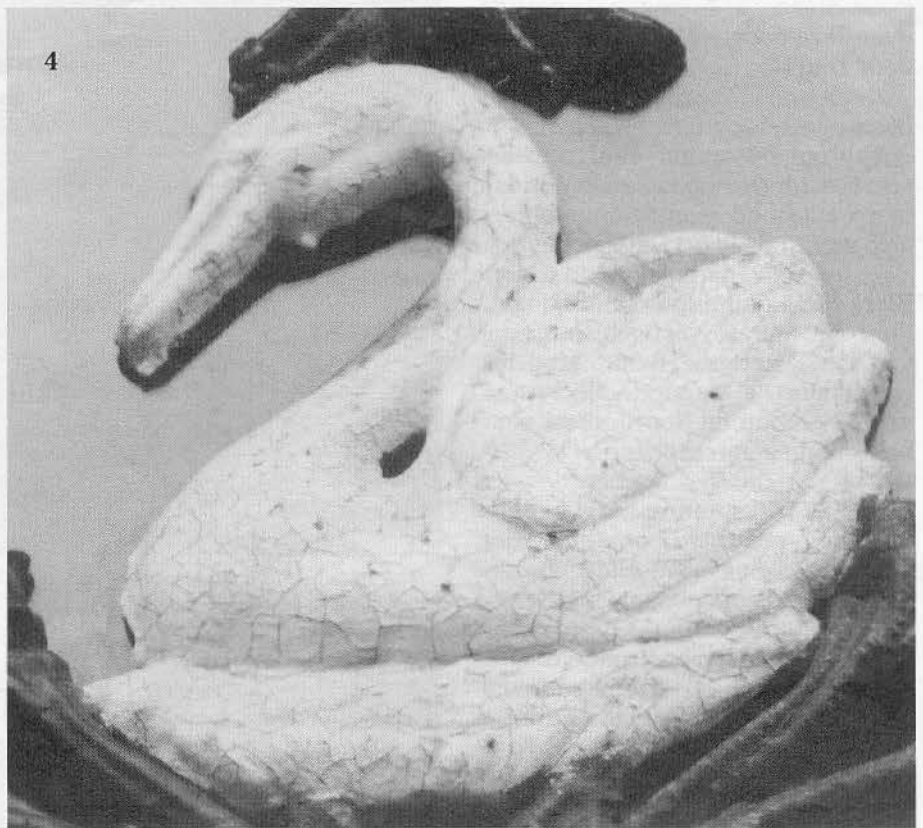
Nieuwe opgaven

Dieren aan straatgevels

Dit keer een kleine greep uit het grote assortiment dieren dat we kunnen bewonderen aan de Hoornse straatgevels. Er zijn eenhoorns zat, ook griffioenen, honden, diverse schildpadden en een tweetal dolfinen. Ik koos voor u: een vis, een zwaan, een haan, een zeepaard, een schaap (half achter een dame) en een koe.

Graag uw inzendingen (dier met adres en eventuele toelichting) naar J.M. Baltus, Grote Oost 98-100, 1621 BZ Hoorn. U maakt dan kans op de Oud Hoorn-boekenbon.

Oplösungen schriftelijk en op verzoek van de redactie uiterlijk 1 augustus a.s.

Stadsbeeld-restauraties-wijzigingen-verval *J.M. Baltus*

Mede met informatie vanuit de Gemeentelijke Monumentencommissie en andere instellingen waarin Oud Hoorn-bestuursleden zitting hebben

d.d. 15 mei 1993

Achterom 53 (gem. monument)

Horna-gebouw; oude dakkapellen zijn verwijderd om gerestaureerd te worden.

Achterom 99

Plan voor nieuwbouw na afbraak huidige pand.

Achter de Vest enz.

Diverse poortjes zijn gerestaureerd; Schutterspoortjes, Admiraliteitspoortje, Oudevrouwenhuispoort, Weeshuispoort, Pietershofpoort, poortje in Wisselstraat, poortje naast Lutherse kerk, poortje naast Rode Steen 15. Nieuwe wandelgids over deze poortjes in voorbereiding door Oud Hoorn.

Bierkade 1-4

Pakhuizen. Monumentencie adviseert achteraanbouw aan Venidse te plaatsen op gem. monumentenlijst.

Bierkade 4 (gem. monument)

Plan om hier te vestigen: Museum van de Twintigste Eeuw. Mogelijk wordt hier de Maquette Hoorn Anno 1624 vanuit de Noorderkerk naar hier overgeplaatst.

Breed 12 (rijksmonument)

Eigendom ver. *Oud Hoorn*. Plan voor restauratie en verbetering. Voorgevel inmiddels opgeknapt.

Commandeur Ravenstraat e.o.

Naast spoorlijn is terrein bouwrijp gemaakt voor aanleg tweede spoorlijn.

Dal 9 (rijksmonument)

Sint-Pietershof. Enkele kleine woon-eenheden zijn verbouwd tot grotere. Regentenkamer is opgeknapt en opnieuw in authentieke kleuren geschilderd. Op 29 april feestelijk 'heropend' met presentatie boek *Sint Pietershof te Hoorn*.

Draafsingel 6

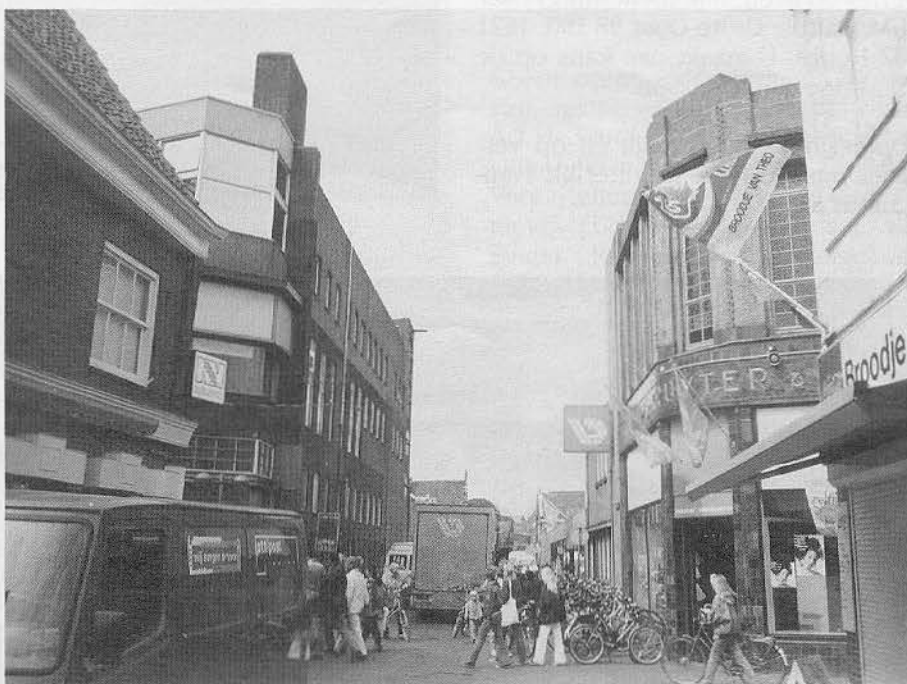
Vakschool voor uurwerktechniek; toekomstige functie onbekend; Gem. monumentencie adviseert plaatsing op gem. monumentenlijst.

Dubbele Buurt 1 (rijksmonument)

Woonhuis; plan verbouw tot café met bovenwoning met behoud van insteek en balklaag.

Breed 12, eigendom Oud Hoorn, wordt opgeknapt

Nieuwe Noord tussen V&D-gebouwen

Mariakapel vanuit Weeshuistuin in de steigers

Nieuwe Noord 27-29

Dubbele Buurt 24 (rijksmonument)

Voormalig bedrijfspand; 18e-eeuwse gevel; inwendig met laat-middeleeuwse constructie-elementen. Wordt gerestaureerd en verbouwd tot horecazaak.

Duinsteeg 15 (rijksmonument)

Plan tot restauratie ligt stil...

Gedempte Appelhaven

Plan om huisjes naast Koetshuis te slopen voor nieuwbouw.

Gedempte Appelhaven 28-34

Woonhuizen eind 19e eeuw. Restauratieplan *Stichting Stadsherstel* in 1993.

Grote Havensteeg 17

Nu afgebroken perceel; inmiddels herbouwd als onderdeel van café *Het Zandblad* aan Rode Steen met bovenwoning.

Grote Noord 15-17

(rijksmonument)

R.K. Kerk uit 1882. *Stichting Koepelkerk*; restauratie zo goed als gereed. Zaterdag 15 mei feestelijk heropend met diverse plechtigheden.

Grote Noord 9-11 (rijksmonument)

Sportschool. Plannen voor nieuwe winkelbestemming.

Grote Oost 60 (rijksmonument)

Oosterkerk.

Restauratie van houtconstructies i.v.m. schade door bonte knaagvervoltooid. Toren moet nog behandeld worden.

Grote Oost 70 (rijksmonument)

Woonhuis; wordt gerestaureerd en opgeknapt.

Grote Oost 74-76 (beeldbepalend)

Woonhuis. Plan voor verbouw kap. Aanvraag tot aanwijzing als gemeentelijk monument is door Monumentencie aangehouden i.v.m. studie van straatgevelwand aan dit Grote Oost-gedeelte.

Italiaanse Zeedijk 51

Kap door storm dakpanloos.

Jeudje 6-8-10 (gem. monument)

Aangekocht door *Stichting Stadsherstel* om te worden gerestaureerd.

Julianapark

Er wordt door belanghebbenden gediscussieerd over plannen omtrent andere functies in en bij het park n.a.v. Toeristisch Recreatief Actie Plan.

Karperkuil

Aangepast plan voor bouw van groot woningencomplex. Belendende lichtmastenfabriek gaat verdwijnen. Een nieuw totaalplan is nog niet gerealiseerd.

Kerkplein

Bij Grote Kerk zal reclamezuil worden geplaatst.

Kerkstraat 2 (rijksmonument)

Winkel/woonruimte. Plan voor verbouw.

Kerkplein 39 (rijksmonument)

Oude Sint-Jansgasthuis (Boterhal) uit 1563; nu kunstenaarscentrum. Plan voor restauratie interieur en kap.

Kleine Noord 32 (rijksmonument)

Noorderkerk. Restauratie van kap en toren i.v.m. aantasting door bonte knaagkever (grote houtworm).

Kleine Noord 41 (rijksmonument)

Oorspronkelijk woonhuis. Verbouwingsplan met gevelwijziging.

Kleine Oost 5-7

Hotel-café-restaurant. Onderpui verbouwd.

Korenmarkt 3 (rijksmonument)

Klokgevelpand uit 1792; woning; grote houtworm (bonte knaagkever) gesignaleerd.

(Korte) Achterstraat 2 (rijksmonument)

Mariakapel. Restauratie i.o.v. *Stichting Stadsherstel* in volle gang. Ook inwendige verbouwing, o.a. met filmzaal en nieuw 'grand café'. Idee om oude (niet monumentale) muur aan Turfhavenzijde van het Weeshuisplein te vervangen door nieuwbouw met woningen en kantoorruimten.

Molsteeg en omgeving

Braakliggend terrein achter Breed; Nieuwbouwplan.

Mosterdsteeg

Gem. monumentencie adviseert plaatsing van voormalige kazerne-gedeelte aldaar op gem. monumentenlijst. Plan voor appartementenbouw.

Munnickenveld 19 (rijksmonument)

Rechter trapgevelwoning naast Claas Stapelhof; i.o.v. *Stichting Stadsherstel* inwendige verbouwing.

Muntstraat 8 (rijksmonument)

Woonhuis met houtconstructie uit

Nieuwe Noord, nieuw winkelpand bij Nieuwsteeg

Noorderstraat, eerst PTT-gebouw, nu Muziekschool Gerard Boedijn

Ramen 34, een der sluitsteentjes

Ramen 34, nieuwe gevelsteen

ca. 1595. Verbouwingsplan zonder aantasting van monumentale waarde.

Nieuwendam 16

Wordt verbouwd tot kantoorruimten.

Nieuwe Noord 56-58 (rijksmonumenten)

Gebied om deze halsgevels uit 1730 (bedrijf R. Groot); plan voor bouw winkelcentrum met kleinschalige winkels heeft (nog?) geen doorgang.

Nieuwe Noord 42

Wordt winkel met bovenwoning.

Nieuwe Noord e.o.

Nieuw bestemmingsplan ter visie gelegd. *Oud Hoorn* maakt bezwaar tegen wegdrücken woonfunctie aldaar en overbouw van de straat t.g.v. V&D-vestiging.

Nieuwe Noord 27 en Nieuwe Noord 29 (rijksmonument)

Achterhuizen van Grote Noordpanden. Verbouwd resp. gerestaureerd.

Nieuwe Noord ongenummerd naast nr. 30

Nieuw winkelgebouw na afbraak oude bebouwing.

Nieuwstraat 3

Voormalige sexshop. Plan voor verbouw tot winkel/woonfunctie.

Nieuwstraat 11 (rijksmonument)

Kunsthandel; nieuwe winkelpui.

Nieuwstraat 17 (rijksmonument)

Boekhandel met bovenwoning; plan van eigenaar om opzetstuk met beeldengroep Poseidon en echtgenote weer in oude kleurlijster te herstellen.

Nieuwstraat 23 (rijksmonument)

Oude Stadhuis uit 1631. Nu met diverse functies, o.a. VVV. Gemeente dubt over restauratie en functiewijzigingen. Hierin is nu gevestigd de Archeologische Dienst van het Westfries Museum.

Noorderstraat 1

Gebouw PTT (op plaats van in 1937 gesloopte *Groote Sociëteit*). Nu in gebruik door de Muziekschool.

Onder de Boompjes 2

Gem. monumentencie adviseert het college dit pand op de gem. monumentenlijst te plaatsen.

Onder de Boompjes 21 (rijksmonument)

VOC-pakhuis; ruimte voor theater,

tentoonstellingen en documentatiecentrum, onder beheer van *Stichting Het Pakhuis*, door *Stichting Hiaat*, *Stichting Achterstraat*, en *Vereniging Oud Hoorn*. Terwille van betere vluchtmogelijkheid wordt doorbraak van de zolder naar belendende zolder van Onder de Boompjes 22 gerealiseerd.

Oostereiland

Omvangrijk gevangeniscomplex met o.a. 19e-eeuwse bebouwing en oudere fragmenten. Oostereiland nu ook gedeeltelijk openbaar wandel-terrein.

Ramen 31 (beeldbepalend)

Voormalige Doopsgezinde Kerk uit 1865. *Ver. Oud Hoorn* heeft gemeente verzocht dit pand op de gem. monumentenlijst te plaatsen. Gem. monumentencie accoord.

Ramen 34

Gewelsteen geplaatst met verwijzing naar vroegere bakkerij aldaar. Specifieke Sluitsteentjes boven ramen aangebracht.

Rode Steen/Kerkplein

Door diverse belanghebbenden en door *ver. Oud Hoorn* wordt bij de gemeente aangedrongen om te komen tot een plan voor een stijlvol-ler en schoner plein. Eerste stap is gezet: parkeerverbod rond standbeeld J.P. Coen.

Rode Steen 4 (rijksmonument)

Voormalige tabakszaak met unieke, eeuwenoude houten zijgevel. Verbouwd tot café *Het Zandblad* met bovenwoning.

Rode Steen 10 (rijksmonument)

Voormalige kapsalon. Plan voor verbouwing t.b.v. horeca-functie: café *Memphis*.

Stationsplein

Plannen tot reconstructie en nieuwbouw in stationsgebied om financiële redenen voorlopig stilgelegd. Van Gend en Loosgebouw door brand inwendig verwoest.

Trommelstraat 19

(Arbeiders)woning. Aangekocht door *Stichting Stadsherstel* om opgeknapt te worden. Renovatieplan gereed.

Veemarkt 6 (rijksmonument)

Voormalige Huiszitten-Weeshuis. Tussen 1795 en 1926 Kazerne van Hoornse Garnizoen. Daarna verbouwd tot Automobielfabriek. Plan voor nieuwe functie (bankvestiging).

Rode Steen 4, nieuw café met houten zijwand

Rode Steen 10, nieuw café in wording

Veemarkt 6, kazernegebouw vóór 1926

**Veenenlaan hofjes
(gem. monument)**

Oudste arbeiderswoningencomplex uit 1909. Zaterdag 1 mei feestelijk heropend na restauratie door *Stichting Stadsherstel*. Tevens presentatie van boekwerk 't Rooie dorp.

Veermanskade

Kademuur gerestaureerd; voetgangersdomein vergroot.

West

Stoep bij Rode Steen verbreed.

**Westerdijk
(provinciaal monument)**

Bedreigd door plan tot nieuwbouw hotel-annex-zwemparadijs. Plan om te starten na bouwvakantie 1988 (!). Daarna plan voor hotel met medische praktijk. Start bouw volgens zeggen augustus 1991. Nu (1993) alle plannen gestopt (!?) Idee om op braakliggend terrein een (tijdelijke) speeltuin te vestigen.

**Westerdijk
(provinciaal monument)**

Belaagd door plan voor groot recreatiegebied met eilandvorm in IJsselmeer. *Oud Hoorn* heeft bezwaarschrift hiertegen ingediend.

**Westerdijk
(provinciaal monument)**

Dijklichaam krijgt opknappbeurt.

Wisselstraat 10 (rijksmonument)

Woonhuis; plan voor uitbreiding met behoud van monumentale waarde.

Zon 5-7

Gem. monumentencie adviseert dit (dubbel)pand op de gem. monumentenlijst te zetten. Plan voor verbouw tot drie woonhuizen.

Zon 11 (rijksmonument)

17e-Eeuws woonhuis (thans opslagruimte). In ernstige staat vanerval.

Gemeente Hoorn

Besluit college om belangrijke bomen op gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen.

Nieuw verkeers- en parkeerplan wordt door belanghebbende besproken.

Zon 5-7

Men vraagt ons

H.W. Saaltink

Weinig reacties deze keer en maar één nieuwe inzending. Het kan zijn, dat de belangstelling voor deze rubriek begint te verflauwen. Misschien is de voorraad oude foto's met bekende en minder bekende persoonlijkheden uit het Hoornse verleden bij onze lezers uitgeput. Het is iets, dat ik me nauwelijks kan voorstellen. We zijn nu pas acht jaar met deze fotopuzzels bezig na een aarzelend begin met een verzoek om inlichtingen naar aanleiding van een artikel van wijlen de heer Ridderikhof. Er moet toch nog wel iets meer te vinden zijn dan die honderd en nog wat opnamen die we in deze achtentwintig afleveringen hebben laten zien. Ik raad U aan nog eens naarstig te zoeken in oude foto-albums, schoenendozen en daar waar men ook maar foto's pleegt op te bergen.

Hoornse schoolfoto uit 1914

Een bijzondere foto van omstreeks 1914 kreeg de redactie in bruikleen van de bekende Hoornse familie Lippits. Een foto genomen op de binnenplaats van de toenmalige r.k. jongensschool aan de Ramen. Het grote aantal jongens, dat nieuwsgierig in de lens van de fotograaf tuurt, doet vermoeden dat hier jongens uit een aantal klassen bij elkaar zijn gebracht.

Een groot aantal namen van hen is bekend, dankzij de informatie die via Wim en Paul Lippits werd verkregen en aangevuld door de heer J. Ligthart van het Dal, die als kind zelf deel uitmaakte van de groep kinderen. Een enkeling van de groep is nog in leven, geen wonder als men weet dat de meesten nu ver in de tachtig zouden zijn.

Bovenste rij van links naar rechts: eerste drie jongens onbekend, dan 4. Simon Wever, 5. Piet Omes, wiens vader eigenaar van de Keizerskroon was, 6, 7, 8, 9 en 10 onbekend,

11. Reinier Sniijders (van de wagensmid), 12. Clemens Saulenn, 13. Gerard Kaldenbach, 14. Henk Rupert.

Tweede rij (beetje schots en scheef): 1, 2 en 3 onbekend, 4. Sniijders (van de goudsmit), 5. Frans Velt, 6 en 7 onbekend, 8. Jan Nuyten, 9. Theo Konijn, 10. Frans Botman, 11. Galesloot, 12. Ben Rencens, 13. Ben Sniijders (van de wagensmid), 14. Cor Omes, 15. Jan Ligthart (met baret), 16. onbekend.

Onderste rij: 17. Jan Lippits, 18. André Tros, 19. onbekend, 20. Meinard Lippits, 21. Gerard Lippits ("witte" genaamd), 22. Herman Tros, 23. Simon Keet (met hoefijzerachtig voorwerp), 24. Jongetje van Kwaad.

Hoofdonderwijzer in die jaren was meester Otten, een van de onderwijzers was toen meester Schuld, de vader van de latere ook aan de jongensschool verbonden onderwijzer George Schuld. Wie nog meer namen zou weten van de jongens

op deze foto wil de redactie van Oud Hoorn daar hopenlijk wel van in kennis stellen.

Werkverschaffing

Mevrouw A. Machielsen-Tromp stuurde me een kaart met de mededeling, dat op de foto met werklozen op de Venenlaan (blz. 30 van het maartnummer) de tweede figuur van links op de achterste rij Nico Rooseboom de Vries is. Mijn dank voor deze mededeling. Ik vraag me overigens af, of deze aanwijzing wel juist is. De foto is gemaakt in het midden van de dertiger jaren. De in 1886 geboren Nico Rooseboom de Vries moet dan al tegen de vijftig zijn geweest. De man op de foto maakt een jongere indruk. De meeste van onze lezers zullen wel begrepen hebben, dat het hier om de smid Nico Rooseboom de Vries gaat waarover gesproken wordt in het artikel *Terugkijken op klein leed* in het decem-

ber-nummer van 1992. Maar ik zou graag nog wat meer namen van deze groep mannen aan de schop willen weten. Het lijkt me, dat er nog wel iemand te vinden moet zijn die de geportretteerde mannen in de werkverschaffing heeft gekend, mogelijk is er zelfs nog een enkele van deze historische figuren in leven.

Katholieke mulo

De heer L.B.G.M. Ruttenberg uit Dongen, een man met een bekende Hoornse naam, loste voor mij het raadsel op van de nummers 30 en 52 op de foto van de r.k. mulo op vacantiereis (eveneens blz. 30). 30 is volgens hem Jo van Buchem, later onderwijzeres aan de r.k. meisjesschool in Hoorn. Nr. 52 is Gré van Berkum, de latere mevrouw Wonder. Zij is nog niet lang geleden overleden. 27 is inderdaad Jan Keet. In een later stadium van zijn leven werd deze Jan oom van de heer Ruttenberg. Ik krijg uit de brief van mijn informant de indruk dat de Hoornse katholieke mulo een instelling was waar goed onderwijs werd gegeven. Leerkrachten als Hage-naars, Stuijbergen en Van der Knaap, die later hoofd van de jongensschool op het Achterom hebben niet weinig bijgedragen aan de goede naam die de school kreeg. De school werd in 1918 opgericht en werd van belang voor de emancipatie van het katholieke volksdeel van Hoorn en omgeving. De mulo was meer dan de enigszins vergelijkbare mavo nu het middel tot intellectuele vorming. Doordat een groter deel van de bevolking geen vervolgonderwijs na de basisschool genoot, was het percentage hoog gemotiveerde, intelligente leerlingen groter dan thans.

Melkfabriek Horna

In het maart nummer van 1991 plaatsten we op blz. 31 een tweetal foto's uit het bezit van mevrouw Kuipers met personeel van de melkfabriek Horna aan het Jeudje. Helaas kon toen niemand ons vertellen wie de personen waren op de beide afgedrukte foto's. Niet zo lang geleden stuurde mevr Kuipers me een kranteknipstel van het *Weekblad* (welk?) uit het midden van de vijftiger of zestiger toe met een klein artikel van een zekere H. Burger. Er wordt daarin een lange opsomming gegeven van de mensen die 55 jaar daarvoor, dus aan het begin van deze eeuw, bij de melkfabriek gewerkt hadden. Ik geef hier deze lijst namen samen met de beide foto's (foto 2 en foto 3). Wellicht, dat we er dan wel in slagen enkele

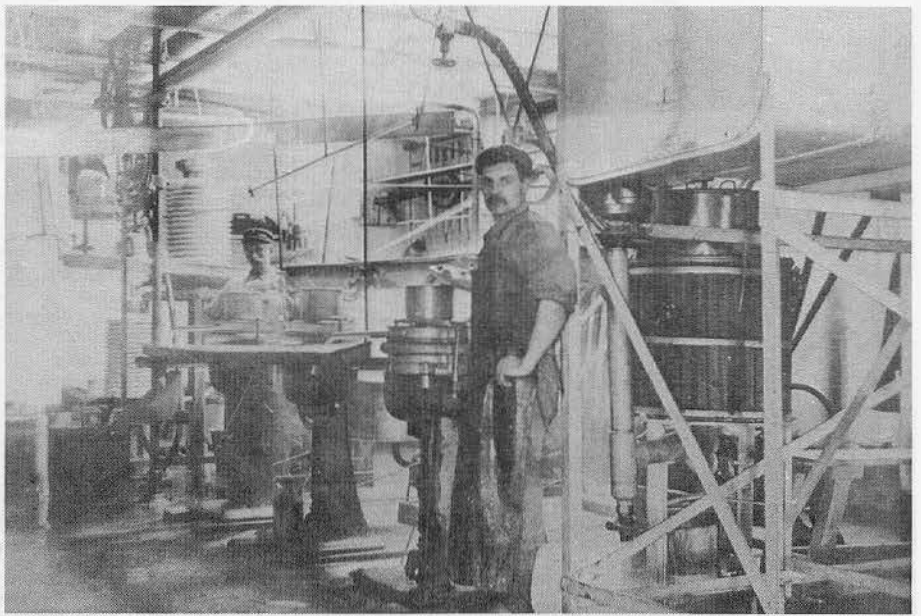

Foto 2: Interieur melkfabriek Horna

Foto 3: melktransport melkfabriek Horna

Foto 4: melkuitdeling Horna, 6 mei 1945

Foto 5: 3 heren en een dame met gevolg

mensen op de foto's te benoemen. De foto's moeten te oordelen naar de kleding van de mensen ook omstreeks 1900 gemaakt zijn. De namen uit het krantartikel zijn: Voor de leiding Klaverwey, opgevolgd door Ooms, en Colenbrander. Voorts Cornelis Bakker, Jan Beek, Sander Blokker, Dirk de Boer, Thomas Bos, Jan Bouwens, Buis, Colenbrander Jr, Dekker, Jan van Dijk, nog een van Dijk, Nico Doffer, Piet Doffer, Kees Dudink, Cor Eelspel, Bertus Gerver, Jan Gerver, Gerrit Gons, Dirk de Graaf, nog een de Graaf, een zekere Groot, Hein de Groot, Jan de Haan, Ham, een zekere Hannes, Dirk Hartog, van der Heyden, Cor Hoogland, van Kalken, Hein Kalter, de gezusters Kenter, Kind, van Klaveren, Dirk van Kleef, Kees Kleipaal, Kloet, Kuiper jr, Kuiper sr (botermaker), Essel Lagrand, Langendijk, Jan Legrand, de melkcontroleur, Arie Molenaar, Freek Musman, Nol, Nuyten, Plukkel, de portier, Doris van Riel, Kees van Riel, Giel Ruitenbergh, Karel Selie, Sietsma jr, Sietsma sr, Smal, de dames Stoffel, Stuyt, Takken, Timmer, Tros (2x), Barend Tuinstra, de varkensboer, Veenboer, Visser, Arie Vonk, Jan Vonk, Willem Wessemius, Jan Westra, Gerrit Wuisten, Kees Zaal, nog een Zaal, Zwart, de Zwart.

Nog eens Horna

De eerste nieuwe foto betreft eveneens de Horna (foto 4). Hij werd al eerder in het kwartaalblad gepubliceerd, namelijk als illustratie bij de artikelenreeks "Hoorn in de verdrukking" door mevrouw Kerk-

meijer-de Regt. Het laat de gratis uitdeling van melk zien bij de Horna op het Jeudje op de eerste dag na de bevrijding, 6 mei 1945. Een half onthoofde jongeman op een keukentrapje maakt dit voor de toeschouwer duidelijk. De opname is van J.D. Osinga en het exemplaar komt uit de collectie van de heer Rooseboom de Vries. Bekend is de naam van de melkuitdeler, namelijk Piet Soeters. Onder de wachtenden bevinden zich de heren Gras en Bakker, maar waar ze staan is niet bekend. De laatste was conciërge

Foto 6: onbekende voetbalclub

van de H.B.S. Graag de namen van de aanwezigen. Degenen die nog willen weten hoe het gezicht van de jongen op de trap eruit zag, raad ik aan de 8e jaargang van het blad (december 1986), blz 123 te raadplegen.

Plichtigheid en voetbalclub

Voor de andere nieuwe foto's ben ik opnieuw in de verzameling Volkers gedoken, waarvan ik de vorige keer ook al iets liet zien. De eerste opname (foto 5) toont een viertal personen die te oordelen naar hun gezichtsuitdrukking naar een uiterst belangrijke samenkomst schrijden. Alleen de de meest rechtse figuur is bekend als de musicus Roelof Wasenaar. Zijn aanwezigheid zou erop kunnen wijzen, dat het hier om een Hoornse aangelegenheid in de culturele sfeer gaat. Graag van U de namen van de overigen en zo mogelijk de plichtigheid waarheen zij op weg zijn. De kleding doet denken aan de late veertiger of vijftiger jaren.

De groep op de volgende foto (foto 6) is een voetbalelftal. De man op de tweede rij geheel rechts valt wat uit de toon, wat zijn kleding betreft. Ook toen was het niet de gewoonte in driedelig kostuum en met een vestzakhorloge op de buik te gaan voetballen. Van deze foto is niets bekend. Het formaat van 9 bij 5½ doet denken aan een ouderwets amateurkiekje. Graag de namen van van de spelers en van de club.

Sint-Pietershof en 't Rooie Dorp

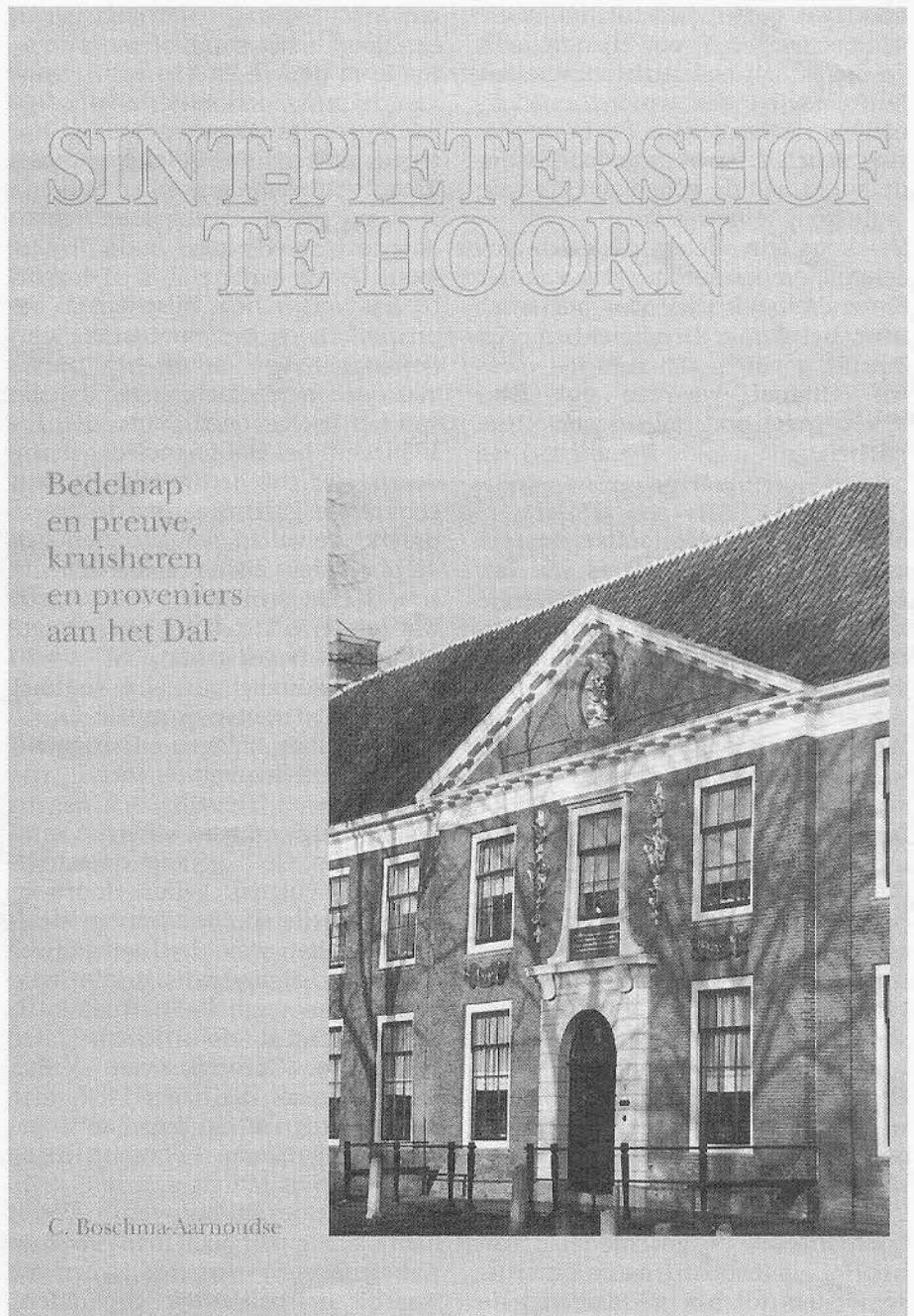
1. C. Boschma-Aarnoudse, *Sint-Pietershof te Hoorn. Bedelnap en preuve, kruisheren en proveniers aan het Dal*. Hoorn, Gemeente Hoorn, 1993.
Bouwhistorische reeks Hoorn I. Prijs (voor leden Oud Hoorn) f 22,50.
2. W.F. Jeeninga, *'t Rooie Dorp. De geschiedenis van 32 arbeiderswoningen aan de Venenlaan te Hoorn*. Hoorn, Stichting Stadsherstel, 1993. Bouwhistorische reeks Hoorn II. Prijs f 25,-.
3. H. Janse, *Amsterdam gebouwd op palen*. Amsterdam 1993. ISBN90 216 7031 3. Prijs f 29,95.
4. Frans Diederik en Evert van Ginckel, *Schagerkogge*. Amersfoort, Rijks dienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, 1993. Archeologische Routes in Nederland I. ISBN 90 73 104 10 6. Prijs f 6,-. Verkrijgbaar bij de boekhandel en de VVV van Schagen. Per post te ontvangen door f 9,- over te maken op giro 4792702 t.n.v. Joan Willems Stichting, Amersfoort onder vermelding van "1 x Schagerkogge".

Vier boeken, waarvan de twee eerstgenoemde de eerste delen zijn van een nieuwe reeks uitgegeven door een los samenwerkingsverband waarbij naast de Gemeente Hoorn en de Stichting Stadsherstel ook de vereniging Oud Hoorn is betrokken. In deze reeks zullen restauraties van gebouwen die bouwkundig van historisch belang zijn, worden besproken.

Gedacht wordt naast de nu verschenen delen aan studies over de Mariakapel, de Waag, de Hoofdtoren en de in 1992 gerestaureerde poortjes. Een bespreking van deze en de nog te verschijnen delen is dus in het kwartaalblad zeker op zijn plaats.

De beide andere publikaties hebben goed beschouwd niet zoveel met Hoorn te maken, maar ik wil er hier toch enige aandacht aan besteden.

Het boekje over de Schagerkogge behandelt vanuit archeologisch

standpunt het landschap rondom Schagen, een streek die niet zoveel verschilt van de omgeving van Hoorn.

Het boek over Amsterdam is een handige architectuurgids. Het bevat genoeg algemene elementen die het geschikt maken voor de Hoornse monumentenliefhebber.

Nieuwe reeks

Een gemeenschappelijke noemer voor de beide eerste publikaties van de Bouwhistorische Reeks

Hoorn is nog moeilijk te bepalen. Daarvoor is de aanpak in de beide eerste deeltjes te verschillend. Het boekje over het Pietershof is een neerslag van een onderzoek dat hoofzakelijk aan de hand van archiefmateriaal werd verricht.

De publikatie over het Rooie Dorp is gewijd aan het probleem van de volkswoningbouw in de tweede helft van de 19e eeuw, de persoon van de architect Lippits en voor bijna de helft aan de discussie over

het al of niet restaureren van enkele woningblokken aan de Venenlaan. Wanneer er zoals in het geval van het Pietershof archiefonderzoek een aantal nieuwe gegevens boven tafel brengt, is de verschijning van een nieuwe boek daarover volledig verantwoord. Maar men kan de noodzaak betwijfelen tot publikatie van een werk dat voor bijna de helft gewijd is aan een ruzie tussen een huurders- en een woningbouwvereniging. Dit ongeacht de bewondering voor alles wat er gedaan is om de hofjes aan de Venenlaan voor de ondergang te bewaren.

De komende delen zullen waarschijnlijk meer het karakter van het Pietershofboek dan van het werk over het Rooie Dorp hebben. Als dat het geval is, kan men het nieuwe initiatief, waaraan ook Oud Hoorn meewerkt, alleen maar toejuichen.

Pietershof

Mevr. Boschma-Aarnoudse schreef een gedegen geschiedenis van het Pietershof die een aantal nieuwe gezichtspunten opleverde ten opzichte van het werk van De Jong bij de vorige restauratie¹.

Wie het verleden van het Pietershof wil beschrijven, wordt gedwongen een stuk stadsgeschiedenis erbij te betrekken. Dit complex heeft immers het aanzien van het noordelijk deel van Hoorn in sterke mate bepaald en ook vraagt de geschiedenis van een dergelijke oud gebouw om uitleg van historische situaties binnen Hoorn die bij de hedendaagse lezer niet meer bekend zijn.

De indeling in vier hoofdstukken is wat rommelig. Begonnen wordt met de geschiedenis van het Kruissherenklooster op de plaats van het Pietershof. Dan komen in twee hoofdstukken de geschiedenis van het Hof als instelling en de bouwgeschiedenis tot het midden van de negentiende eeuw aan bod. Het laatste hoofdstuk bevat dan weer het bouwkundig verhaal van 1692 tot 1992. Het kan dan gebeuren, dat een gedeelte van het interieur in het tweede hoofdstuk op p. 32 t/m 34 wordt beschreven en de rest in het derde op pp. 58 en 60.

Desondanks is het resultaat zeer lezenswaardig geworden. De schrijfster heeft aan kunnen tonen, dat het Pietershof niet al in 1585 tot Oud Mannenhuis werd ingericht (p. 21) maar pas in 1617. De beschrijving van het leven van de proveniers (een prove is uitkering voor

het dagelijks onderhoud) geeft een goede indruk van de zorg voor ouderen in de 17e, 18e en 19e eeuw. Het wordt duidelijk, dat die met uitzondering voor de laagste sociale groepen, die overigens in de 17e, 18e en 19e eeuw bijna de helft van de Hoornse bevolking uitmaakten, niet slecht was. De schrijfster geeft een goed beeld van de financiële situatie in de 17e en 18e eeuw. Door van de proveniers niet de volledige inkoopsum te vragen raakte het Hof steeds meer in de geldelijke problemen. Men leende geld om de inkomsten op peil te houden en raakte daardoor steeds meer in de problemen. De stad, die zelf al niet goed bij kas was, moest bijspringen. Leprozenhuis en Armenweeshuis werden opgeheven en de bezittingen van deze beide instellingen bij die van het Hof gevoegd. Niets hielp, in 1798 werd het Hof financieel geliquideerd. Het zou aardig zijn geweest eens na te gaan, waarom de regenten niet de volledige inkoopsum van de proveniers eisten², maar ik neem aan, dat dit probleem voor een een wat uitgewerkte bouwkundige geschiedenis te ver gaat. Het bouwkundig gedeelte van het verhaal, dat met een aantal foto's, tekeningen en bijlagen ondersteund wordt, komt goed uit de verf.

Tot slot nog een paar kritische kanttekeningen. Op p. 13 zegt de schrijfster, dat volgens Velius Hoorn in 1482 door de stadhouder van Maximiliaan (dat was Henegouwer Joost van Lalaing) voor de Hoeksen werd ingenomen. Dat is niet juist, zoals ook uit de door de schrijfster geciteerde Chronyk van Velius blijkt³. Hoorn was begin 1482 weer onder gezag van de Kabeljauws gezinde Maximiliaan gebracht, maar werd op Sint Margriet, 3 juli, door 40 à 60 Hoeksen heroverd. 20 juli nam Lalaing met 6000 man⁴ voor de Kabeljauwen(!) de stad weer in, waarbij er behoorlijk geplunderd werd en er ook een groot aantal doden vielen.

Dat met de waterkolk die door het Kruissherenklooster tot 1516 moest worden onderhouden (p. 14), een verwijding van de Gouw aan het eind van het tegenwoordige Nieuwland bedoeld zou zijn, lijkt me ook niet juist. Uit de beschrijving van de situatie bij Velius⁵ wordt duidelijk, dat de molen op de wal bij het tegenwoordige Nieuwland het vuile water uit de Tocht (nu het Nieuwland) pompte in een sloot die achter het land van de Kruissheren lag. Deze sloot liep vandaar naar de

Noorderkerk. Hij is wel degelijk aanwezig op de kaart van Van Deventer uit 1560 en ook als meest rechtse op de kaart van Dijkgraef op p. 41. Bij de beschrijving van de bevolking van het Vierkant (p. 40) is het nuttig op te merken, dat er hier nooit echte criminelen werden opgesloten, maar alleen personen die wegens schulden gegijzeld waren. Het Nederlandse strafrecht van voor 1795 kende geen opsluiting in een gevangenis als straf. Lieden in voorarrest werden ingesloten in de Gevangenen of Oude Oosterpoort tussen het Kleine en het Grote Oost. De man die zijn kind had vermoord (p. 50), hij heette overigens geen Herman Tiencke maar Herman Fincke en de veroordeling had niet in 1768 plaats maar in 1758, werd dan ook in het Vierkant opgesloten, omdat men hem ontoerekeningsvatbaar had verklaard. Zo niet, dan zou hij wegens moord ter dood door ophanging veroordeeld zijn.

Deze aanmerkingen op enkele detailkwesties doen niets af aan mijn waardering voor dit werk. Naar mijn mening hoort het bij de meerderheid van onze leden, die toch allen een beetje monumentenziek zijn, in de kast te staan.

Het Rooie Dorp

Het boek begint met een overzicht van de woningsituatie in Hoorn rond 1900. Dan volgt een beschrijving van de gevolgen van de invoering van de woningwet van 1902, die een van de eerste aanzetten gaf tot een verantwoorde woningbouw voor arbeiders.

Hierna beschrijft de auteur de geschiedenis van de 32 woningen aan de Venenlaan, waarbij ook de renovaties en de sloopplannen besproken worden. Een paar families die typerend zijn voor de beide hofjes, worden op de dan volgende bladzijden naar voren gehaald. Volgt het voor mij interessantste hoofdstuk over het leven en werk van de architect van de hofjes, Meinert Lippits, dat ook het fraaist uitgevoerde is.

Dit gedeelte van het boek geeft de ideeën weer van waaruit de woningen werden gebouwd en levert daarmee argumenten op voor het behoud van het complex. Lippits hoorde thuis in de hoek van de Arts and Crafts-movement, een stroming in de bouwkunst die streefde naar herstel van het oude handwerk als tegenwicht tegen de rond 1900 opkomende industriële massaproductie. Bovendien streefden de architecten uit deze school naar kunst-

zinnig verantwoord werk. Degelijke ideeën zijn niet zo gemakkelijk te verwezenlijken bij de bouw van arbeiderswoningen, die met zo weinig mogelijk geld gebouwd moeten worden. Toch is er wat van deze gedachten in de hofjes terug te vinden, bijv. bij de aanleg rond een plantsoen, de schoorsteenpartijen en de versiering met bloemtegels.

Het boek wordt afgesloten met een kort verweer van de woningbouwvereniging en een verslag van de strijd om de renovatie door de oud-secretaris van de huurdersvereniging, Henk de Hoog. Een woord van bewondering voor het doorzettingsvermogen van een groepje gewone mensen tegen een partij doorgewinterde ambtenaren om het behoud van hun woning, is hier zeker op zijn plaats.

Tegenover elkaar stonden een huurdersvereniging, die behoud van de woningen nastreefde zonder grote kosten, waarmee de huren fors zouden stijgen en een woningbouwvereniging, die alleen maar heil zag in afbraak en nieuwbouw. De gemeente, die erbij betrokken werd, was van aanvang af voor behoud. Deze houding van de gemeenteraad was beslissend voor het besluit van de woningbouwvereniging tenslotte de woningen over te dragen aan de stichting Stadsherstel die de renovatie op zich zou nemen. De discussie tussen huurdersvereniging en gemeente Hoorn tegenover de woningbouwvereniging wordt uitvoerig in het boek weergegeven. De schrijfster had in plaats hiervan beter een samenvatting van de tegenover elkaar staande standpunten kunnen geven.

Een onderzoekje naar de beweegredenen van de verschillende partijen in het geschil zou meer op zijn plaats zijn geweest. Nu blijft de alleen de herinnering aan een flinke burenruzie.

Toch aanbevolen, al was het maar om kennis te maken met de Hoornse architect Lippits.

Amsterdam op palen.

Deze uitgave is van de hand van de oud-medewerker van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Dr. ing. H. Janse, die naast de tekst ook voor de verklarende tekeningen zorgde. Het boek is een beknopte handleiding in de bouwkunde, waarbij Amsterdam als voorbeeld diende. Deze keus is begrijpelijk, want deze stad bezit nog altijd de meeste monumenten in ons land. Eigenlijk meer dan een handleiding in de bouwkunst.

Begonnen wordt met een beschrijving van het ontstaan van de stad en de groei daarna, waarna vrij willekeurig diverse onderwerpen volgen. De schrijver behandelt uiteraard de verschillende bouwstijlen en de onderdelen van de huizen zoals gevels, vensters en kappen. Hij vertelt daarbij en passant iets over de houthandel, de bouwmaterialen, muurankers en balklagen.

Niet alleen de woonhuizen en kerken komen aan bod, maar ook de stadspoorten, pakhuizen, bruggen en sluizen. Uiteraard wordt er iets gezegd over de indeling van het woonhuis en het verhaal daarover loopt door tot onze eigen tijd. De lezer stuit telkens weer op verrassingen in dit zeer instructieve boekje. Een hoofdstukje over hijsbalken, een ander over stoepen of over brandbestrijding in de loop der tijden.

Zelf vond ik het hoofdstuk over funderingen zeer boeiend, het hoofdstuk dat aan het boek waarschijnlijk ook de naam heeft gegeven. Het boek werd geschreven door een bouwkundige die ook goed kan tekenen. Het staat vol met eenvoudige, duidelijke schetsen die een goede aanvulling op de tekst geven. Het geheel wordt afgesloten door een lijst van bouwkundige termen en een klein overzicht met verklaringen van de belangrijkste Amsterdamse straatnamen.

Deze uitgave lijkt me vooral geschikt voor de nieuwsgierige beginners in de bouwkunst, hoewel ook de 'gevoorderden' er nog wel iets van hun gading in zullen vinden. De meeste onderwerpen worden zeer summier behandeld. Maar dat kan ook niet anders in een werkje van nog geen honderd bladzijden. Voor mijzelf was dat nogal eens een bezwaar.

Net toen ik iets meer over de tuinen en tuinhuizen wilde weten, sprong de schrijver weer op een ander onderwerp over. De stijl lijkt af en toe wat op de belerende toon van een educatief tv-programma. Ik krijg dan altijd de neiging tot tegenspreken. In dit geval toch maar niet, want de auteur put uit een grote hoeveelheid degelijke kennis. Het staat in ieder geval niet vol flauwe anecdotes, die dit soort werken zo vaak verknoeien.

Het boek bevat zoveel algemene zaken die ook op de Hoornse situatie van toepassing zijn, dat ik het van harte bij de lezers van dit blad kan aanbevelen.

Schagerkogge

Het boekje van Diederik en Van Ginckel is een fietsroute rondom Schagen met een beschrijving van de archeologische en bouwkundige monumenten van de streek. De inleiding geeft een overzicht van het ontstaan van het landschap van Noord-Hollands noordkop onder invloed van de ontginning tot aan de aanleg van de eerste dijken. In de eigenlijke route-beschrijving wordt enige aandacht geschonken aan de schaarse monumenten van de plaats Schagen.

Het boek heeft een goede vormgeving meegekregen. De stijl is duidelijk en beknopt, meer geschikt voor de belangstellende toerist dan voor de doorgewinterde archeoloog, die het waarschijnlijk allemaal al weet.

Het formaat is smal en hoog, zodat het gemakkelijk in de binnenzak kan worden meegenomen.

De route is een TRAP (Toeristisch Recreatief Archeologisch Project), waarvan er op dit moment dertien in uitvoering of in voorbereiding zijn. Voor wie eens even Hoorn achter zich wil laten.

Van harte aanbevolen. Het wachten is nu op de TRAP voor oostelijk West-Friesland.

¹⁾ S. de Jong, *De gebouwen van het St Pietershof in Hoorn* (z.pl. 1973).

²⁾ Omdat men vreesde, dat daardoor het aantal proveniers zou teruglopen, waardoor de inkomsten ook zouden dalen. De sociale instellingen, in Hoorn godshuizen genoemd, waren in hun financiële politiek zeer conservatief.

³⁾ Theodorus Velius, *Chronyk van Hoorn* (4e dr Hoorn 1740) 128-137.

⁴⁾ Enige overdrijving zal hier de kroniekschrijver niet vreemd geweest zijn. Een dergelijk groot leger was in die tijd moeilijk in het veld te krijgen.

⁵⁾ Velius, *Chronyk van Hoorn* (4e dr. 1740), pp. 181, 185, 193.

Hoe Hoorn veranderde

Spoorsingel. Gezicht op de sociëteit met de muziektent, nu staat het PEN-gebouw sinds kort in gebruik bij de muziekschool. De muziek is dus weer terug!

Interieur Doopsgezinde Kerk aan Ramen. Nu voorlopige expositieruimte Kunstenaars Stichting Achterstraat

Onder de Boompjes met Gasfabriek. Nu staat op het gasfabriekterrein een modern nieuwbouwwijkje

't Keern. De watertoren staat hier nog op de hoek van het Keern en de Geldelozeweg. Op de voorgrond de voormalige ambachtsschool

